

AVENUE DE LA
**JOYEUSE ENTRÉE
BLIJDE INKOMST**
LAAS

17-21

VERSLAG

CRB 2016 - 1324

De economische conjunctuur in de
voedings- en drankenindustrie
Mei 2016

CCE
Conseil Central de l'Economie
Centrale Raad voor het Bedrijfsleven
CRB

Verslag over de economische conjunctuur in de voedings- en drankenindustrie

Mei 2016

Contactpersonen
Emmanuel de Béthune
embe@ccecrb.fgov.be
Gautier Jérôme
Gautier.gerome@ccecrb.fgov.be

Voorwoord

In de context van de identificatie en implementatie van synergieën tussen het secretariaat van de CRB en de FOD Economie werd een gezamenlijk project m.b.t. sectorale conjunctuuranalyses opgestart.

De beleidsverklaring Economie en Consumenten van vice-eersteminister Kris Peeters gaf een extra stimulans aan deze samenwerking door te stellen dat de FOD Economie zijn expertise o.a. zal aanwenden om samen met de Centrale Raad voor het Bedrijfsleven de conjunctuur van sectoren, zoals de distributiesector, de voedingssector en de chemische sector, uitvoerig te onderzoeken en toe te lichten.

Het huidige verslag "Economische conjunctuur in de voedingsindustrie – mei 2016" werd gerealiseerd door het team van de Algemene directie Economische analyses en internationale economie van de FOD Economie - Peter Van Herreweghe, Liliane Turloot, Vincent Vanesse, Richard Saka Sapu en Steffi Mignon, - enerzijds en door het team van het secretariaat van de CRB – Gautier Jérôme, Clarisse Van Tichelen en Emmanuel de Béthune – anderzijds.

De positieve ervaringen met deze samenwerking en de gerealiseerde synergieën bieden veel perspectieven om in de toekomst nog andere projecten en studies te realiseren via een samenwerking tussen de FOD Economie en het secretariaat van de CRB. Beide directies zullen ervoor ijveren dat dit type van samenwerking, zoals wordt gevraagd door de minister, structureel kan worden ingebed in beide instellingen. Bij deze willen we dan ook de medewerkers bedanken voor de geleverde inspanningen en hen aanmoedigen om de samenwerking in het kader van sectorale conjunctuuranalyses van de bijzondere raadgevende commissies (brc's) van de CRB voort te zetten en uit te breiden, om zodoende het sociaal overleg en de sectoren op geijkte tijdstippen mogelijk te ondersteunen.

L. DENAYER
Secretaris

Centrale Raad voor het Bedrijfsleven

J.M. DELPORTE
Voorzitter

Directiecomité van de FOD Economie
K.M.O., Middenstand en Energie

Inhoudstafel

1	Algemene conjunctuur.....	9
1.1	Het economisch vertrouwen in België en in Europa.....	11
1.2	België en de buurlanden	12
1.3	Componenten van de Belgische groei	13
2	Conjunctuur in de voedingsindustrie (NACE 10) en de drankenindustrie (NACE 11).....	15
2.1	Conjunctuur	15
2.2	Omzet, productie en productieprijzen	16
2.2.1	Omzet volgens de btw-gegevens	16
2.2.2	Productie volgens de Prodcom-indexen	19
2.2.3	Productieprijzen.....	22
2.3	Investeringsen en bezettingsgraad van de productiecapaciteit	24
2.3.1	Investeringsen volgens de btw-gegevens	24
2.3.2	Bezettingsgraad van de productiecapaciteit	26
2.4	Tewerkstelling.....	27
2.5	Tijdelijke werkloosheid	28
2.6	Oprichtingen en schrappingen van ondernemingen.....	29
2.7	Faillissementen.....	30
2.8	Buitenlandse handel	31
2.9	Belangrijkste vaststellingen voor de voedingsmiddelen- en drankenindustrie	37
3	Bijlagen	40

Lijst grafieken

Grafiek 1-1:	Economic sentiment indicator in de Europese Unie en België.....	11
Grafiek 1-2:	Groeipercentage van het reële Belgische bbp (gecumuleerd).....	13
Grafiek 1-3:	Bijdragen tot de groei van het reële Belgische bbp (in procentpunt)	14
Grafiek 2-1:	Bruto conjunctuurcurve in de voeding en gemiddeld peil (01/2008-2/2016).....	15
Grafiek 2-2:	De vier vragen van de conjunctuurcurve (01/2008-2/2016).....	16
Grafiek 2-3:	Omzet in voedings- en drankenindustrie (in miljoen euro).....	17
Grafiek 2-4:	Productie-index (Prodcom) in de voedings- en drankenindustrie (2010=100).....	19
Grafiek 2-5:	Indexcijfer van de productieprijzen in de voedings- en drankenindustrie (totale markt, 2010=100)	22
Grafiek 2-6:	Investerings in de voedings- en drankenindustrie (in miljoen euro).....	25
Grafiek 2-7:	Seizoengezuiverde bezettingsgraad van de productiecapaciteit (in %).....	27
Grafiek 2-8:	Tijdelijke werkloosheid in de industrie en in de voeding	28
Grafiek 2-9:	Faillissementen en overeenkomstig banenverlies in de voedingsindustrie (in aantallen).....	30
Grafiek 2-10:	Faillissementen en overeenkomstig banenverlies in de drankenindustrie (in aantallen)	31
Grafiek 2-11:	Buitenlandse handel van België voor de voedingsindustrie (in miljoen euro)	32
Grafiek 2-12:	Buitenlandse handel van België voor de drankenindustrie (in miljoen euro)	35

Lijst tabellen

Tabel 1-1:	Bbp-groeipercentages en herzieningen (projecties winter 2016).....	9
Tabel 1-2:	Bbp-groeipercentages (projecties winter 2016)	12
Tabel 2-1:	Totale omzet	17
Tabel 2-2:	C10 - Productie in België, in de eurozone en in de buurlanden.....	20
Tabel 2-3:	C11 - Productie in België, in de eurozone en in de buurlanden.....	21
Tabel 2-4:	C10 - Productieprijzen in België, in de eurozone en in de buurlanden (totale markt, 2010=100)	23
Tabel 2-5:	C11 - Productieprijzen in België, in de eurozone en in de buurlanden (totale markt, 2010=100)	23
Tabel 2-6:	Totaal investeringen.....	25
Tabel 2-7:	Tewerkstelling in de voedings- en drankenindustrie	27
Tabel 2-8:	Saldo van de handelsbalans in de voedings- en drankenindustrie (in miljoen euro)	31
Tabel 2-9:	Opsplitsing van de uitvoer per productgroep (in miljoen euro).....	33
Tabel 2-10:	Opsplitsing van de invoer per productgroep (in miljoen euro).....	34
Tabel 2-11:	Vergelijking van het verloop van de buitenlandse handel in waarde en in hoeveelheid voor de voedingssector	34
Tabel 2-12:	Opsplitsing van de uitvoer per productgroep (in miljoen euro).....	36
Tabel 2-13:	Opsplitsing van de invoer per productgroep (in miljoen euro).....	36
Tabel 2-14:	Verloop van de belangrijkste economische indicatoren in de voedings- en drankenindustrie	39
Tabel 3-1:	Internationale handel van voedingsproducten (in miljoen euro, tenzij anders vermeld)	40
Tabel 3-2:	Internationale handel van dranken (in miljoen euro, tenzij anders vermeld).....	41

Executive summary

Algemene conjunctuur

De Bijzondere Raadgevende Commissie (BRC) Voeding binnen de Centrale Raad voor het Bedrijfsleven (CRB) publiceert jaarlijks een rapport over de conjunctuur in de voedingsindustrie (voeding en dranken). Dit rapport is voortgekomen uit de samenwerking van het secretariaat van de CRB en de FOD Economie.

Het zij vooreerst opgemerkt dat de economische vooruitzichten van februari 2016 van de Europese Commissie (EC) minder optimistisch zijn dan die van het najaar 2015, zowel voor de ontwikkelde als voor de opkomende landen. Die neerwaartse herziening van de groei van de wereldeconomie valt vnl. te verklaren door de vertraging van de activiteit in de opkomende economieën, o.m. in China. Onder de ontwikkelde landen vertonen de Verenigde Staten nog steeds de sterkste groei.

Ten tweede dient aangestipt dat in de eurozone de vooruitzichten slecht lichtjes neerwaarts zijn bijgeschaafd vergeleken met de rest van de wereld. Verwacht wordt dat de groei in de eurozone 1,7% zal bedragen in 2016 en 1,9% in 2017. De eurozone werd immers in de loop van 2015 begunstigd door een aantal ondersteunende elementen. Er was met name de daling van de olieprijsen, die de consumptie van de gezinnen bevorderde, de daling van de wisselkoers, waardoor de competitiviteit van de bedrijven werd verbeterd, en de lage stand van de rentevoeten, waardoor de financieringskosten voor huishoudens, staten en bedrijven minder zwaar uitvielen.

Het werkloosheidscijfer zal in de eurozone evolueren van 11% in 2015 naar 10,5% in 2016 en 10,2% in 2017. De verbetering op de arbeidsmarkt kan aanhouden evenals de geringe inflatie en de lage rentevoeten. Al die elementen zullen een positieve uitwerking kennen op de consumptie, die hierdoor in 2016 de voornaamste drijfveer zal blijven voor de groei. Daarbij komt dat in de meeste Europese landen de bezuinigingsmaatregelen geleidelijk worden opgeheven, hetgeen de economische groei mee zal aanzwengelen.

Al die gunstige elementen ten spijt bleven de investeringen op een laag pitje in 2015 ondanks de lage rentevoeten. Wel moeten we vaststellen dat er tal van economische en politieke onzekerheden blijven bestaan, zowel Europees als wereldwijd. Niettemin valt in 2016 een herstel van de investeringen te verwachten, dankzij de duurzame stijging van de binnenlandse vraag, de lage rentevoeten en een hoge benuttingsgraad van het productievermogen.

Ten derde bemerken wij dat in het verloop van de voorbije maanden het economische vertrouwen niet gunstig is geëvolueerd in de EU, inz. in België. Vooral in de industrie brokkelde het vertrouwen sterk af ten gevolge van de verminderde export en de slabakkende bedrijvigheid wereldwijd.

Uiteindelijk voorspelt de EC in haar analyse per land een groei van het bbp in België met 1,3% in 2016, die vervolgens zou oplopen tot 1,7% in 2017. Die vooruitzichten stroken met de najaarsvooruitzichten. De particuliere consumptie blijft in 2015 de voornaamste drijfveer van de groei, i.t.t. 2016, waar de buitenlandse vraag de fakkel zou overnemen. Immers staat volgens de EC de particuliere consumptie momenteel onder druk wegens de zwakke groei van de lonen (index-sprong) en de stijging van de indirecte belastingen en van de elektriciteitsstarieven. De grotere bijdrage van de buitenlandse vraag aan de bbp-groei in 2016 is te verklaren door de verbeterde competitiviteit van de bedrijven als gevolg van verminderde bedrijfsvoorheffingen, samen met de loonmatiging en lage grondstofprijzen. De in 2017 verwachte groeiversnelling zou vnl. moeten voortvloeien uit een door loonsverhogingen veroorzaakte stijging van de particuliere consumptie.

Die loonsverhogingen zouden o.m. het gevolg zijn van het terug in werking treden van de loonindexering. De Belgische arbeidsmarkt zou tijdens de prognoseperiode verder verbeteren, waarbij de EC een daling van de werkloosheid verwacht van 8,3% in 2015 naar 7,4% in 2017.

De conjunctuur in de voedings- en drankenindustrie

In de sector van de voedingsindustrie kon de conjunctuurcurve zich sedert november 2014 gedurig herstellen. De betere waarden van deze indicator zijn te verklaren door gunstigere vooruitzichten inzake werkgelegenheid en vraag.

In de loop van 2015 steeg de omzet in de voedings- en drankenindustrie met 0,2% in 2015, na een daling met 0,4% in 2014. Vooral in de drankensector was er een uitgesproken stijging van de omzet, met name +0,8% tegenover +0,1% in de voedingsindustrie stricto sensu. Dankzij o.m. de daling van de eurokoers ging voor beide sectoren de handelsbalans in 2015 fors de hoogte in. In de sector ging de tewerkstelling in 2015 met 0,2% achteruit, als resultante van een inkrimping met 0,4% in de voedingsindustrie s.s. en een stijging met 1% in de drankensector.

Voedingsindustrie

De voedingsindustrie kende een groei van haar omzet met +0,1%. Die zwakke groei is o.m. het gevolg van een sterke daling van de afzetprijzen, namelijk met -3,9%. Daartegenover steeg de productie in 2015 met 3,3%.

De prijsdaling is in België sterker uitgesproken dan in de buurlanden en weegt zwaar door op de omzet in de sector. Die daling wordt vnl. verklaard door de situatie in de subsectoren vleesverwerking¹ en zuivel², die te kampen hebben met een overaanbod op de wereldmarkt. Samen zijn beide subsectoren goed voor 25% van de omzet in de voedingssector. Door de moeilijkheden, in o.a. deze subsectoren kon de sector als geheel niet volop profiteren van de lage koers van de euro. De uitvoer steeg met 2,2%, d.i. heel lichtjes beneden het jaarlijkse groeiritme tussen 2008 en 2014, dat toen 2,4% bedroeg.

Die cijfers kunnen evenwel door de onderling ongelijke situaties sterk uiteenlopen van subsector tot subsector.

Zo deed de subsector "Verwerking en conservering van groenten en fruit" het behoorlijk, met een omzetgroei met 3,7% over het jaar, niettegenstaande een prijsdaling met -0,4%. Bovendien steeg in genoemde sector de uitvoer sterker dan de invoer. Opvallend is ook de sterke stijging van de investeringen voor het tweede achtereenvolgende jaar, met name +37,1% in 2015, tegenover +24,9% in 2014.

In de sector "Vervaardiging van zuivelproducten" is er een aanzienlijke terugloop van de omzet, namelijk -17,7%. Die terugloop valt te verklaren door gedaalde afzetprijzen, met -10%, t.g.v. een wereldwijd overaanbod op de melkmarkt. Die prijsdaling veroorzaakte een forse inzinking van de investeringen met -37,3%. De productie in de sector kwam wel 6,9% hoger uit.

---

¹ NACE 10.1: "Verwerking en conservering van vlees en vervaardiging van vleesproducten"

² NACE 10.7: "Vervaardiging van zuivelproducten"

De subsector “Verwerking en conservering van vlees en vervaardiging van vleesproducten”, tweede belangrijkste subsector qua omzet, heeft het eveneens zwaar te verduren, doordat de afzetprijzen met -6,9% daalden. De prijsdaling vond hoofdzakelijk plaats in het derde kwartaal van 2015. Door een sterke toename van de productie, met +8%, kon de omzetsdaling evenwel worden beperkt tot -1,6%. Die productieverhoging vond vnl. plaats in het vierde kwartaal van 2015, ná de prijsdaling.

Subsector “Vervaardiging van andere voedingsmiddelen” laat een omzetsijging van 4,5% optekenen, ondanks een lichte afname van de afzetprijzen met -0,2%. De investeringen lopen in 2015 terug met 3,3%, na een stijging met 26,4% in 2014. Vooral dankzij de vervaardiging van chocolade en van specerijen trokken de verkopen aan in de sector, terwijl de omzet uit de vervaardiging van suiker in 2015 een terugval kende met 15,6%.

In subsector “Verwerking en conservering van vlees en vervaardiging van vleesproducten” ging de omzet in 2015 met 0,5% omhoog, na een afname met meer dan 20% tussen 2012 en 2014. De investeringen in de sector gaan thans in stijgende lijn, met 6,3%, na twee opeenvolgende jaren van daling. De afzetprijzen liepen licht achteruit, met -0,2%.

De moeilijkheden in de voedingssector worden weerspiegeld in het aantal faillissementen, en ook al daalt dit aantal, het daaraan gekoppelde banenverlies schoot de hoogte in. Dit zou erop kunnen wijzen dat ook grote bedrijven voortaan worden getroffen door faillissementen. Verder bemerkt men dat de subsectoren “Verwerking en conservering van vlees en vervaardiging van vleesproducten” en “Vervaardiging van bakkerijproducten en deegwaren” het meest onderhevig zijn aan faillissementen. Opmerkelijk is voorts dat in 2015 de stopzettingen van bedrijven talrijker waren dan de oprichtingen van bedrijven, en dat beide teruglopen. Die evoluties brengen met zich mee dat de tewerkstelling in de voedingsindustrie over de eerste negen maanden van 2015 met 0,4% daalde, na reeds met 0,6% te zijn achteruitgegaan in 2014.

Vervaardiging van dranken

Door de toename van de afzetprijzen met +1,9% kon de sector de omzet optrekken met +0,8%, niettegenstaande een lichte productiedaling met -2,3%. De investeringen waren in 2015 aanzienlijk, +44,5% tegenover +14,7% in 2014. Die stijging van de investeringen is in hoofdzaak toe te schrijven aan subsector “Vervaardiging van frisdranken; productie van mineraalwater en ander gebotteld water”, waar de investeringen in 2015 met 131,2% zijn toegenomen.

In de drankensector ging over de eerste 11 maanden van 2015 de uitvoer met 8,4% omhoog, terwijl de invoer slechts met 0,7% toenam. Dit goede uitvoerresultaat is vnl. aan de subsector bier te danken. Die deelsector is goed voor nagenoeg 50% in de totale omzet van de sector en haalde voordeel uit de zwakke euro.

De goede toestand van de sector valt af te lezen uit het hoge aantal bedrijfsoprichtingen bij een laag aantal stopzettingen. Er was in de sector slechts één faillissement, zonder weerslag op de tewerkstelling. De tewerkstelling steeg in de sector met 1% over de eerste 9 maanden van 2015, na in 2014 reeds met 0,2% te zijn toegenomen.

Samengevat

Verwacht wordt dat de economische bedrijvigheid in de eurozone en in België verder groeit. De prestaties die de voedings- en drankensector liet neerzetten zijn van gemengde aard en worden gekenmerkt door zwakke groei en lichte inkrimping van de tewerkstelling. De drankensector doet het redelijk goed, met fors stijgende investeringen, terwijl de voedingsindustrie met moeilijkheden te kampen heeft in bepaalde subsectoren zoals vleesverwerking, zuivel en vervaardiging van brood en banket. De toegenomen tewerkstelling in de drankensector kon de schrapping van banen in de voedingsindustrie niet goed te maken. Niettegenstaande de prijsdaling in de voedingsindustrie steeg de productie, terwijl in de drankensector de prijzen stegen en de productie afnam. Het handelssaldo voor de gehele sector is sterk verbeterd dankzij o.m. de koersdaling van de euro.

1 Algemene conjunctuur

De economische vooruitzichten van februari 2016 van de Europese Commissie (EC) zijn ietwat minder optimistisch dan die van het najaar 2015.

De groeivoorzichten van de wereldeconomie werden neerwaarts herzien: 3% in 2015 en 3,3% in 2016, tegenover de voorspelde 3,1% en 3,5% het voorbije najaar. Die neerwaartse bijsturing van de wereldwijde groei was in de eerste plaats te wijten aan de vertraging van de bedrijvigheid in de opkomende landen.

Verwacht wordt dat de Verenigde Staten onder de grote ontwikkelde economieën de beste leerling van de klas zullen blijven met een bbp-groei van 2,7% in 2016 en 2,6% in 2017.

Het verwachte bbp voor de Europese Unie (EU) en voor de eurozone werd lichtjes in neerwaartse zin herzien¹. In de eurozone zou naar verwachting de groei in de prognoseperiode lichtjes verder stijgen tot 1,7% in 2016 en 1,9% in 2017. Voor de EU in het geheel zou de groei in 2016 blijven hangen op 1,9%, en daarna 2% bedragen in 2017. Dat de groeipercentages hoger liggen in de EU dan in de eurozone hangt samen met de sterkere dynamiek van de Oost-Europese economieën, als gevolg van de inhaalbeweging die daar plaatsvindt.

In Azië werd de groeivertraging van de Chinese economie bevestigd; de groei van het land zou teruglopen naar 6,5% in 2016 en naar 6,2% in 2017. In Japan zou de groei na een versnelling in 2016 (+1,1%) in 2017 terugvallen naar +0,5%.

Tabel 1-1: Bbp-groeipercentages en herzieningen (projecties winter 2016)

	2015	2016	2017		2015	2016	2017
Eurozone	1,6%	1,7%	1,9%	Eurozone	=	↓	=
Europese Unie	1,9%	1,9%	2,0%	Europese Unie	=	↓	↓
Verenigd Koninkrijk	2,5%	2,7%	2,6%	Verenigd Koninkrijk	↓	↓	↓
Japan	0,7%	1,1%	0,5%	Japan	=	=	=
China	6,9%	6,5%	6,2%	China	↑	=	=
Wereld	3,0%	3,3%	3,5%	Wereld	↓	↓	↓

Bron: European Economic Forecast autumn 2015 & winter 2016

Verskillende elementen verklaren de verslechtering van de wereldconjunctuur en de spanningen op de financiële markten

Het optrekken van de rentevoeten in de Verenigde Staten brengt spanningen teweeg op de internationale markten. Die verhoogde rentevoeten veroorzaken een kapitaalvlucht uit de opkomende landen naar de Verenigde Staten waardoor bepaalde opkomende economieën het gevaar lopen financieel drooggelegd te worden en moeilijkheden te ondervinden om hun betalingsbalans te financieren, vooral landen die zowel een negatief handelssaldo als een begrotingstekort hebben. De door de gestegen rentevoeten veroorzaakte kapitaalstroom naar de Verenigde Staten zal de dollar versterken, hetgeen de nu reeds sterk negatieve handelsbalans van de VS verder zal verergeren. Aan de stijging van de rentevoeten is voorts het gevaar verbonden dat op de Amerikaanse markten speculatieve zeepbellen, die jarenlang door goedkoop geld zijn gevoed, gaan barsten. De kapitaalvlucht uit de opkomende economieën, het barsten van speculatieve zeepbellen en de verergering van handelsevenwichten in de Verenigde Staten vormen risicofactoren voor een verzwakking van de wereldeconomie.

De daling van de olieprijsen bezorgde de huishoudens meer koopkracht, waardoor ze hun consumptie konden optrekken. Echter, de gevolgen van de prijsdaling zijn niet enkel gunstig. De daling van de koersen heeft een daling van de vraag in de olieproducerende landen tot gevolg, wat op zijn beurt een vertraging van de wereldeconomie veroorzaakt. Bovendien brengt de olieprijsdaling spanningen teweeg op de financiële markten omwille van de vele investeringen die in de energiesector zijn gedaan (o.m. in de conventionele oliewinning). Van die investeringen, die hoofdzakelijk op krediet werden gefinancierd, komt de rendabiliteit thans in het gedrang.

Daarbovenop komt nog de overschakeling van de Chinese economie van een op uitvoer en investeringen gesteund model naar een meer op binnenlandse consumptie gericht economisch model. De voorgaande opwaardering van de yuan gekoppeld aan loonsverhogingen heeft de prijscompetitiviteit van Chinese producten verminderd. De hoge spaarquote en het nog steeds lage aandeel van consumptie in het bbp maken dat de exportdaling niet voldoende door een consumptiestijging wordt gecompenseerd. Die ontwikkelingen veroorzaken een verzwakking van de Chinese groei, nog verergerd door de gevolgen van de verhoogde rentevoeten in de Verenigde Staten. Chinese bedrijven, met hoge schulden (in dollar), staan dus voor een dubbele bedreiging: gekrompen afzetgebieden voor de uit en toename van de schulden t.g.v. de ontwaarding van de yuan tegenover de dollar.

Die daling van de uitvoer en van de groei leidt tot een verminderde Chinese vraag naar energie- en andere grondstoffen. Die verminderde vraag ging gepaard met een prijsdaling van energie- en andere grondstoffen, hetgeen de landen die sterk afhankelijk zijn van de export van grondstoffen (landen in Afrika, Latijns-Amerika, Midden-Oosten, Rusland) kwetsbaar maakt. Daardoor moeten de grondstoffenuitvoerende landen aankijken op een bruuske daling van hun munt.

Daarbij wordt de volatiliteit op de valutamarkten nog eens verergerd doordat de beleidspraktijken van de grote centrale banken niet op elkaar zijn afgestemd. De ECB en de BOJ voeren een expansief muntbeleid via opkopen van activa terwijl de FED de rentevoeten optrekt.

De eurozone beschikt over een aantal troeven

Europa werd in 2015 begunstigd door een reeks ondersteunende elementen zoals de gedaalde olieprijsen (met een positief effect op de consumptie van de huishoudens), de daling van de wisselkoers (die gunstig werkt op het concurrentievermogen van de bedrijven), alsook de lage rentevoeten (waardoor de consumptie van de huishoudens wordt aangewakkerd en de financieringskosten voor staten en bedrijven verminderen). Door de verbetering van de arbeidsmarkt en de lage inflatie en rentevoeten (die in 2016 zouden voortduren) zal de consumptie als voornaamste drijfveer van de groei verder worden bevorderd. Daarbij komt dat in de meeste Europese landen de bezuinigingsmaatregelen geleidelijk worden opgeheven, hetgeen de economische groei mee zal aanzwengelen.

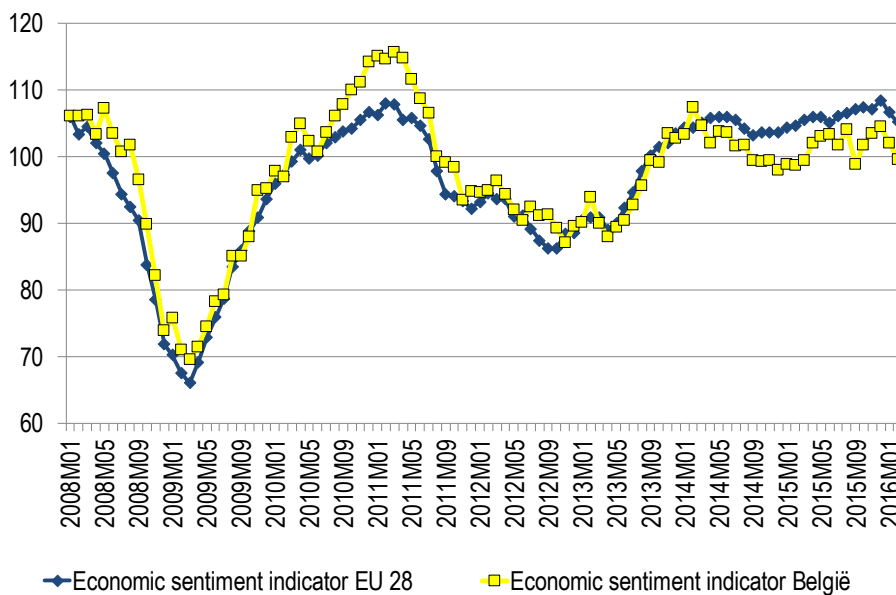
Niettegenstaande die positieve elementen, en ondanks de lage rentevoeten teweeggebracht door economische onzekerheden wereldwijd en door politieke onzekerheden op Europees niveau, blijven de investeringen op een laag pitje. Met name de onzekerheden rond de hoge staatsschulden in de eurozone, de geopolitieke spanningen en de migrantencrisis werken niet bevorderlijk voor particuliere investeringen. Toch zou een herstel van de investeringen kunnen optreden als gevolg van de gestegen binnenlandse vraag, de lage rentevoeten en een hoge benuttingsgraad van de productiecapaciteit.

Het werkloosheidscijfer zou in de eurozone lichtjes moeten dalen, van 11% in 2015 naar 10,5% in 2016 en 10,2% in 2017. Die verbetering betreft vnl. de landen die het zwaarst door de crisis zijn getroffen, zoals Portugal, Griekenland en Spanje. Door die verbeteringen op gebied van werkgelegenheid zullen de Europese economieën verder kunnen profiteren van een versterkte particuliere consumptie. De licht neerwaartse vooruitzichten van de Commissie voor de EU en de eurozone volgens haar winterprojectie 2016 lijken dus voorzichtig, vergeleken met de vooruitzichten van de Commissie voor de rest van de wereld. Of dit groeiscenario inderdaad uitkomt zal er echter van afhangen of de verbetering op het vlak van tewerkstelling zich verder kan doorzetten. De werkloosheidscijfers blijven namelijk duidelijk hoger dan voor de crisis in 2008. Ten andere dient opgemerkt dat een sterker dan voorspelde vertraging van de wereldeconomie de lichte verbetering in de eurozone wel eens tot stilstand zou kunnen brengen.

1.1 Het economisch vertrouwen in België en in Europa

Uit enquêtes uitgevoerd door de EC blijkt dat het economisch vertrouwen (economic sentiment indicator) er in de EU lichtjes op achteruit is gegaan sinds ons voorgaande, in april 2015 verschenen conjunctuurverslag. Na eind 2015 een piek te hebben bereikt daalde het economisch vertrouwen zowel in de Europese Unie als in België. Sedert begin 2014 ligt het vertrouwenspeil in België onder het vertrouwenspeil in de EU.

Grafiek 1-1: Economic sentiment indicator in de Europese Unie en België

Bron: Eurostat

Het economisch vertrouwen evolueerde gunstiger in de EU dan in België. De terugval van de voorbije maanden deed zich vnl. voor in de industrie, waar het vertrouwen sterk is achteruitgegaan, vooral in België. Dat het vertrouwen sterker is aangetast in de industrie, die in grote mate aangewezen is op de uitvoer, heeft te maken met de verslapping van de wereldeconomie. Het vertrouwen liep ook achteruit in de bouw, de kleinhandel en bij de consument. Alleen in de dienstensector steeg de voorbije maanden de vertrouwensindicator van België. Het verloop van het economisch vertrouwen in België, dat lager is dan in de rest van Europa, is hoofdzakelijk toe te schrijven aan een sterkere aantasting van genoemd vertrouwen in de kleinhandel in België sinds begin 2014.

1.2 België en de buurlanden

In onderstaande tabel staan de groeivoorzichten weergegeven voor België en de buurlanden. Voor de prognoseperiode voorspelt de Europese EG een groeiversnelling in de eurozone.

Tabel 1-2: Bbp-groeipercentages (projecties winter 2016)

	2015	2016	2017		2015	2016	2017
Duitsland	1,7%	1,8%	1,8%	Duitsland	=	↓	↓
Nederland	2,0%	2,1%	2,3%	Nederland	=	=	=
Frankrijk	1,1%	1,3%	1,7%	Frankrijk	=	↓	=
Eurozone	1,6%	1,7%	1,9%	Eurozone	=	↓	=
België	1,3%	1,3%	1,7%	België	=	=	=

Bron: European Economic Forecast autumn 2015 & winter 2016

België

In haar analyse per land voorspelt de EC een bbp-groei in België met 1,3% in 2016, die vervolgens zou oplopen tot 1,7% in 2017. Die vooruitzichten stroken met de najaarsvooruitzichten. De particuliere consumptie blijft in 2015 de voornaamste drijfveer van de groei, i.t.t. 2016, waar de buitenlandse vraag de fakkel zou overnemen. Immers staat volgens de EC de particuliere consumptie momenteel onder druk omdat de toename van de koopkracht teweeggebracht door de dalende olieprijs teniet wordt gedaan door de zwakke groei van de lonen (index-sprong) en het optrekken van de indirecte belasting en van de elektriciteitsprijzen. De grotere bijdrage van de buitenlandse vraag aan de bbp-groei in 2016 is te verklaren door de verbeterde competitiviteit van de bedrijven als gevolg van verminderde bedrijfsvoorheffingen, gecombineerd met loonmatiging en lage grondstofprijzen. De in 2017 verwachte groeiversnelling zou vnl. moeten voortvloeien uit een door loonsverhogingen veroorzaakte stijging van de particuliere consumptie. Die loonsverhogingen zouden o.m. het gevolg zijn van het terug in werking treden van de loonindexering. De Belgische arbeidsmarkt zou in de prognoseperiode verder verbeteren, waarbij de EC een daling van de werkloosheid verwacht van 8,3% in 2015 naar 7,4% in 2017. Nog volgens de vooruitzichten van de EC zal het begrotingstekort in verhouding tot het bbp verder dalen van -2,9% in 2015 naar -2,8% in 2016 en naar -2,4% in 2017. Echter, om die doelstelling te bereiken moet de federale regering een bijkomende 2 tot 3 miljard euro zien te vinden in de begroting van 2016, hetgeen zich negatief kan uitwerken op de economische groei.

Duitsland

De groeivoorzichten voor het bbp van Duitsland werden voor 2016 en 2017 naar beneden bijgesteld. Dit doordat Duitsland door zijn uitvoer sterk afhankelijk is van de wereldconjunctuur. De industriële productie ging eind 2015 achteruit en de particuliere investeringen kenden een terugval. Dankzij een robuuste arbeidsmarkt werd de bbp-groei van 1,7% in 2015 in hoofdzaak ondersteund door de binnenlandse vraag. In Duitsland zal de particuliere consumptie, aangedreven door de lage rentevoeten, een robuuste arbeidsmarkt en een hoge netto-immigratie in 2016 en 2017 de voornaamste drijfveer van de groei blijven. Een aanhoudend hoge particuliere consumptie en een lastige exportmarkt zullen met zich meebrengen dat in 2016 en 2017 de netto-export een negatieve bijdrage levert aan de groei van het bbp.

Frankrijk

De groeivoorzichten voor het bbp van Frankrijk werden voor 2016 en 2017 naar beneden bijgesteld. Het bbp, dat op 1,1% stond in 2015, zou met 1,3% stijgen in 2016. De particuliere consumptie, aangedreven door de lage energieprijzen en het optrekken van de lonen, vormt de voornaamste drijfveer van die groei en zal ten grondslag liggen aan de voor 2016 en 2017 te voorspellen groeiversnelling. Door de koersdaling van de euro kon het land zijn uitvoer opdrijven, maar de toegenomen invoer veroorzaakt door de stijgende consumptie zou resulteren in een negatieve bijdrage van de netto-export. Het begrotingstekort zal geleidelijk verder dalen van 3,7% van het bbp in 2015 naar 3,2% van het bbp in 2017.

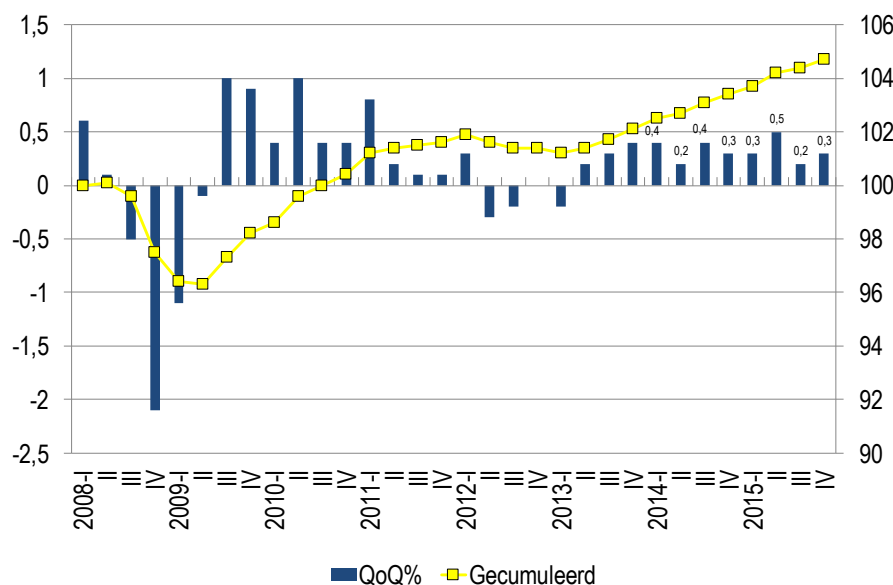
Nederland

In Nederland kwam de groei hoger uit dan in de andere buurlanden, met name 2% in 2015, en zal 2,1% bereiken in 2016. Dankzij verbeteringen op de vastgoedmarkt stegen in Nederland de particuliere consumptie alsook de particuliere investeringen in de vastgoed. Daardoor trok de economische groei aan van 1% in 2014 naar 2% in 2015. De particuliere consumptie, aangedreven door de loonstijging en het teruglopen van de werkloosheid, zou in de komende jaren verder de voornaamste drijfveer van de groei in Nederland moeten blijven.

1.3 Componenten van de Belgische groei

Uit onderstaande grafiek valt op te maken dat de groei van het reële Belgische bbp, ingezet vanaf het tweede kwartaal van 2013, zich tot op heden verder heeft doorgezet en 0,3% bedroeg in het vierde kwartaal van 2015. De gele curve geeft de evolutie weer van het bbp, met als basis 100 en het eerste kwartaal van 2008 als referentie (=100). Eind 2015 ligt het bbp 4,7% boven het hoogste peil van vóór de crisis, dat was bereikt in het tweede kwartaal van 2008. Wel is sinds de crisis de samenstelling van het bbp veranderd. Zo bereikte de door de industrie gegenereerde reële toegevoegde waarde pas in 2015 het peil van voor de crisis, terwijl de dienstensector en de bouwsector resp. 8% en 12% boven hun peil van voor de crisis uitkomen.

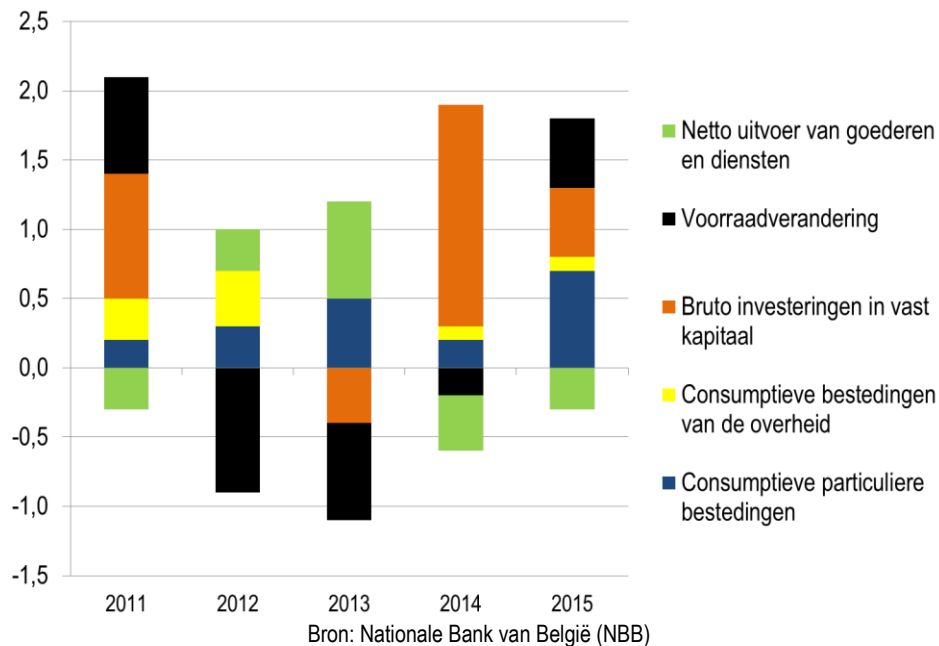
Grafiek 1-2: Groeipercentage van het reële Belgische bbp (gecumuleerd)

Bron: Nationale Bank van België (NBB)

In onderstaande grafiek staan de bijdragen aan de groei weergegeven van de verschillende bbp-componenten volgens de bestedingsoptiek.

Grafiek 1-3: Bijdragen tot de groei van het reële Belgische bbp (in procentpunt)

De binnenlandse vraag

Met een stijging van 1,4% in 2015 levert de **particuliere consumptie** de voornaamste bijdrage tot de bbp-groei in 2015. Die stijging is gedeeltelijk het gevolg van de gedaalde oliepijzen. Wegens de indexsprongen en de in de voorbije jaren getroffen loonbevroezingsmaatregelen zou volgens de vooruitzichten van de Europese Commissie de groei van de particuliere consumptie inkrimpen tot 0,9% in 2016.

De **consumptiebestedingen van de overheid** stegen met 0,3% in 2015, tegenover 0,6% in 2014. Genoemde bestedingen droegen 0,1 procentpunt bij tot de bbp-groei.

Over het gehele jaar 2015 leverden de **investeringen** (bruto vaste kapitaalvorming) een sterke bijdrage tot de groei. Die toename van de investeringen ging in het eerste kwartaal van 2015 vnl. uit van de bedrijven. Er valt te noteren dat de particuliere investeringen in 2014 reeds aanzienlijk waren gestegen t.g.v. eenmalige investeringen (licentie en schepen). Na een stijging met 5,7% in 2014 namen de investeringen in woongebouwen een goede start in 2015, maar liepen vanaf het tweede kwartaal reeds achteruit, en krompen uiteindelijk over het gehele jaar 2015 met 0,1%. In het laatste kwartaal van 2015 bedroegen de investeringen in woongebouwen 1,8% minder dan in het overeenkomstige kwartaal van het vorige jaar. Overigens bemerken wij dat de overheidsinvesteringen voor het tweede achtereenvolgende jaar in stijgende lijn gaan.

Na drie opeenvolgende jaren van daling hadden de **voorraden** in 2015 opnieuw een gunstige invloed op de economische groei.

De buitenlandse vraag

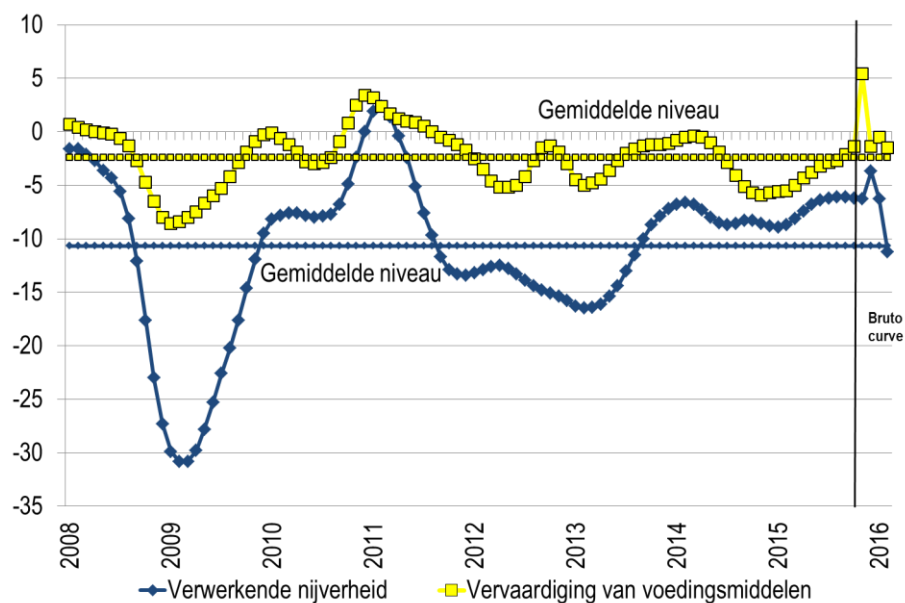
De netto-uitvoer van goederen en diensten klokt af met een negatief saldo voor het tweede opeenvolgende jaar en beknodt de bbp-groei opnieuw met -0,3 procentpunt. De beperkte groei van de particuliere consumptie in 2016 zal de toename van de invoer fruiken en zorgen voor een positieve bijdrage van de handelsbalans tot de bbp-groei.

2 Conjunctuur in de voedingsindustrie (NACE 10) en de drankenindustrie (NACE 11)

2.1 Conjunctuur

De conjunctuurcurve in de voeding (die NACE 10: vervaardiging van voedingsmiddelen en NACE 11: vervaardiging van dranken omvat) zoals weergegeven in de onderstaande grafiek, bestrijkt de periode van 2008, het moment waarop de economische en financiële crisis losbarstte, tot februari 2016 (januari 2008 - oktober 2015 voor de afgevlakte curve en november 2015 - februari 2016 voor de bruto curve). Deze sector blijft redelijk gespaard van conjunctuurschommelingen en blijkt dus minder gevoelig aan de economische conjunctuur, in tegenstelling tot de rest van de verwerkende nijverheid. Globaal genomen volgt de voedingsindustrie het verloop van de conjunctuurcurve van de verwerkende nijverheid, maar de amplitude van de evoluties is minder uitgesproken (door zijn economische belang draagt de voedingsindustrie bij tot de evolutie van de curve van de hele industrie).

Grafiek 2-1: Bruto conjunctuurcurve in de voeding³ en gemiddeld peil (01/2008-2/2016)

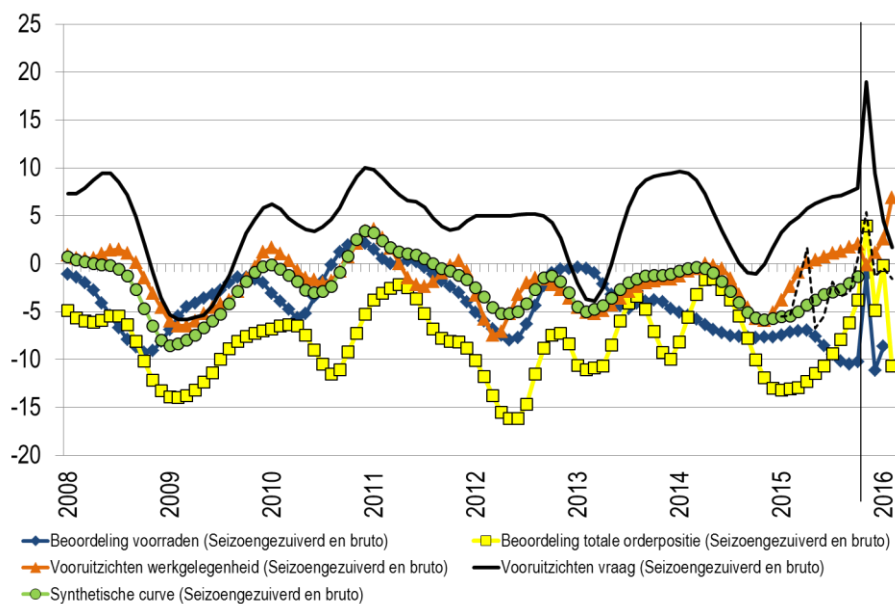

Bron: NBB (Belgostat), conjunctuurenquêtes

³ Deze gevoelscurve van de Nationale Bank van België beslaat de NACE codes C10 en C11.

Sinds het dieptepunt in november 2014 (het laagste peil voor de periode 2008-2015, met uitzondering van het dieptepunt van 2009) ging de voedingscurve, berekend tot en met oktober 2015, onafgebroken in stijgende lijn. In september 2015 klom de afgevlakte vertrouwenscurve overigens terug boven het langetermijngemiddelde. Het herstel van deze indicator, ingezet in november 2014, is toe te schrijven aan de gunstigere vooruitzichten op het vlak van werkgelegenheid en vraag. Pas vanaf februari 2015 zijn de orderverwachtingen gestaag verbeterd, dat terwijl de beoordeling van het voorradenpeil bleef verslechteren. Dat voorradenpeil lag immers boven het seizoensgemiddelde voor 2015 (globaal genomen is er sprake van een verslechtering ten opzichte van 2014), met een piek in september 2015, meteen ook de meest uitgesproken voor de periode 2008-2015.

Grafiek 2-2: De vier vragen van de conjunctuurcurve (01/2008-2/2016)

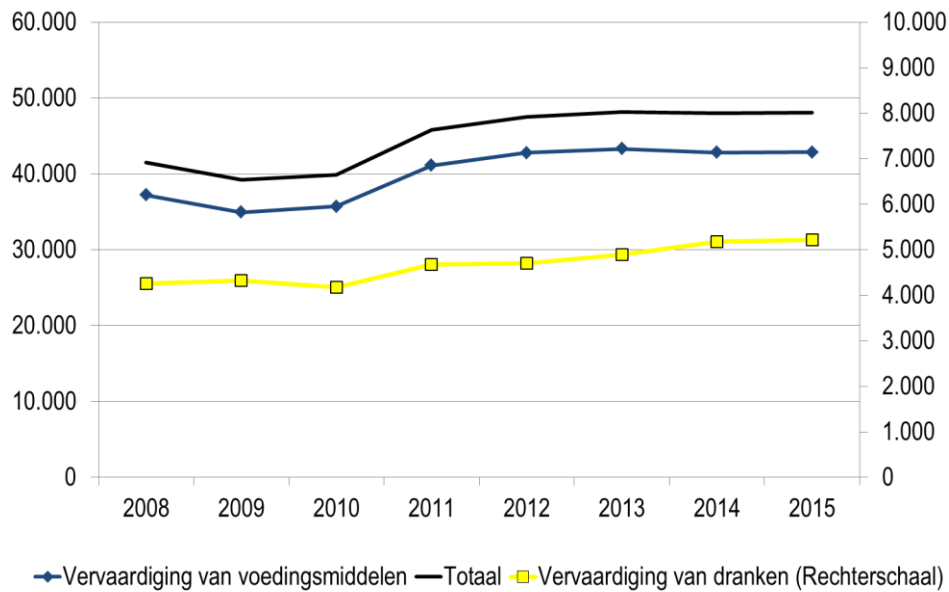
Bron: NBB (Belgostat), conjunctuurenquêtes

2.2 Omzet, productie en productieprijzen

2.2.1 Omzet volgens de btw-gegevens⁴

Op basis van de voorlopige btw-gegevens is de gecumuleerde omzet van de voedingsindustrie, hetzij de combinatie van de voedingsmiddelen- (C10) en de drankenproductie (C11, die 12,2% van de gecumuleerde omzet van beide sectoren voor haar rekening neemt) met 0,2% toegenomen, wat de gemiddelde daling opgetekend in 2014 (-0,4%) wat goedmaakt. In beide sectoren nam de omzet licht toe in 2015 (en meer uitgesproken in de drankensector).

⁴ Definitie AD Statistiek - Statistics Belgium: De omzet omvat alle bedragen (exclusief btw) die overeenkomen met de verkoop door de btw-plichtige van goederen en diensten aan derden in België of in het buitenland. Bovendien omvat de omzet alle andere kosten (vervoer, verpakking enz.) die aan de klant worden doorberekend, ook al worden ze apart in rekening gebracht. Kortingen, rabatten en disconto's moeten in mindering worden gebracht, evenals de waarde van teruggekomen producten (via creditnota's). Inkomen dat als overige bedrijfsopbrengsten, financieel inkomen of uitzonderlijke opbrengsten in de bedrijfsrekeningen voorkomt, wordt niet tot de omzet gerekend.

Grafiek 2-3: Omzet in voedings- en drankenindustrie (in miljoen euro)

Bron: AD Statistiek - Statistics Belgium, voorlopige gegevens

Tabel 2-1: Totale omzet⁵

(in miljoen euro's, verandering* in %)	NACE-code	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Vervaardiging van voedingsmiddelen	10	37.232	34.937	35.722	41.099	42.784	43.303	42.831	42.875
			-6,2%	2,2%	15,1%	4,1%	1,2%	-1,1%	0,1%
Vervaardiging van dranken	11	4.258	4.320	4.177	4.675	4.709	4.887	5.180	5.223
			1,4%	-3,3%	11,9%	0,7%	3,8%	6,0%	0,8%
Totaal	10-11	41.490	39.257	39.899	45.774	47.493	48.190	48.011	48.098
			-5,4%	1,6%	14,7%	3,8%	1,5%	-0,4%	0,2%

*Uitgedrukt in miljoen euro en in groeipercentage vergeleken met het jaar ervoor

Bron: AD Statistiek - Statistics Belgium, voorlopige gegevens

Voedingsindustrie⁶

De omzet van de voedingsindustrie liet in 2015 een heel lichte stijging optekenen (+0,1%) na de daling van 1,1% in 2014.

In vier subsectoren nam de omzet toe.

⁵ De verkoop is gebaseerd op de omzetstatistieken volgens de btw-gegevens. Het gaat om voorlopige gegevens. De wegingen toegepast op de sector zijn gebaseerd op de bijgevoegde niet-vertrouwelijke gegevens. Derhalve zijn subsectoren 10.2 en 10.4 niet opgenomen in de analyse.

⁶ Om de vertrouwelijkheid van de gegevens te waarborgen, worden de NACE-waarden met '4 digits' niet vermeld.

Subsector 10.3 “Verwerking en conservering van groenten en fruit” zag de verkoop ook in 2015 opnieuw toenemen (met +3,7%, weliswaar de minst sterke stijging in 5 jaar, terwijl het groeiritme elk jaar vertraagt). Het is de subsector die het derde grootste aandeel inneemt binnen de voedingsindustrie (12% van de omzet in 2015, tegenover 8,7% in 2008). In deze sector is de verkoop sinds 2008 trouwens het sterkst gestegen (+59,3%).

Met een stijging van 0,5% in 2015 heeft subsector 10.7 “Vervaardiging van bakkerijproducten en deegwaren” de uitholling van de verkoopcijfers van de twee voorgaande jaren een halt kunnen toeroepen.

Subsector 10.8 “Vervaardiging van andere voedingsmiddelen”, de subsector die het sterkst doorweegt (22,5% van de omzet in 2015), zag de verkoop voor het tweede jaar op rij toenemen (+4,5% in 2015 tegenover +0,6% in 2014), na de negatieve resultaten in 2012 en 2013. Uit de kwartaalresultaten blijkt dat de groei het voorbije jaar continu is aangezwengeld. In vergelijking met 2008 is deze subsector er van alle subsectoren het op één na sterkst op vooruitgegaan, en is hij nu goed voor 22,5% van de verkoop binnen de sector (tegenover 21,6% in 2008). Van de grootste deelsectoren die deze heterogene subsector uitmaken, liet de “Vervaardiging van suiker” (C10.81) een nieuwe omzetsdaling noteren in 2015 (-15,6%). Zo komt de totale terugval sinds 2011, het jaar met de sterkste daling, uit op 39,4%. De deelsector van de vervaardiging van chocolade zag zijn verkoop opnieuw toenemen (+7,5% op jaarbasis), wat deels bijdraagt tot de stijging van subsector 10.8. Ook in de “Vervaardiging van specerijen, sauzen en kruiden” steeg de verkoop (+23,4% in 2015).

Subsector 10.9 “Vervaardiging van diervoeders” knoopte in 2015 dan weer aan met de groei (+3,4%), na de terugval in 2014 (-9,1%). In tegenstelling tot 2014 vertoonden de kwartaalresultaten een opwaartse trend, het laatste kwartaal liet zelfs de sterkste stijging optekenen sinds het tweede kwartaal van 2013.

Drie andere subsectoren zagen hun verkoop dan weer afnemen in 2015. Subsector 10.1 “Verwerking en conservering van vlees en vervaardiging van vleesproducten”, de tweede grootste subsector (met een aandeel van C10 van 14,3% in 2015) ging opnieuw achteruit (-1,6%, na de -0,4% in 2014). Die neerwaartse trend is vooral te wijten aan de resultaten van de eerste twee kwartalen van het jaar, in de twee andere kwartalen was er immers een licht positieve groei. Het is in het bijzonder deelsector C10.11 “Verwerking en conservering van vlees” die het lastig had in 2014 en 2015. In die deelsector was er in 7 opeenvolgende kwartalen, van het eerste kwartaal van 2014 tot het derde kwartaal van 2015, een daling. In het laatste kwartaal zien we dan weer een voorzichtig herstel.

In subsector 10.5 “Vervaardiging van zuivelproducten” viel de verkoop fors terug in 2015 (-17,7%), na twee jaar van vrij aanhoudende groei. Die daling zette zich in tijdens het eerste kwartaal van het jaar, en ook de rest van het jaar kende een neerwaartse trend. De algemene afname van de verkoop is te verklaren door het resultaat van deelsector C10.51 “Zuivelfabrieken en kaasmakerijen”.

Subsector 10.6 “Vervaardiging van maalterijproducten, zetmeel en zetmeelproducten” ging er voor het derde opeenvolgende jaar op achteruit, al was de terugval in 2015 (-4,6%) wel minder uitgesproken dan in 2014 (-18,6%). In het laatste kwartaal van het jaar daalde de verkoop aanzienlijk (-12,6% ten opzichte van dezelfde periode een jaar eerder). Deze subsector is de kleinste binnen de voedingsindustrie, met een verkooptaandeel van 5,8% in 2015.

Drankenindustrie

Subsector 11.01 “Vervaardiging van gedistilleerde dranken door distilleren, rectificeren en mengen” zag de verkoop licht afnemen in 2015 (-1%), wat in schril contrast staat met de opeenvolgende stijgingen van 2013 (17,4%) en 2014 (8,6%), en ondanks de sterke omzetgroei in het vierde kwartaal van 2015.

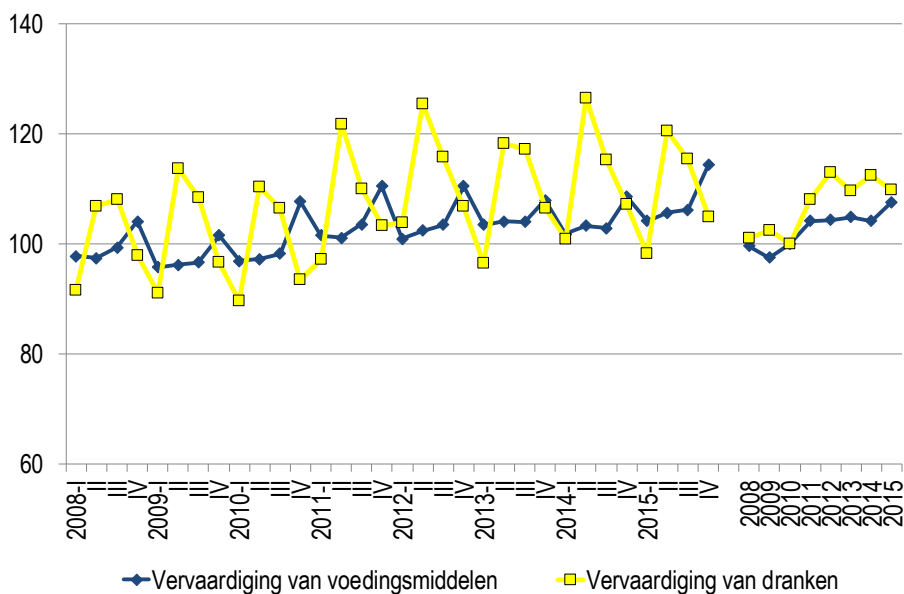
Subsector 11.05 “Vervaardiging van bier”, de subsector die het sterkst doorweegt (47,1% in 2015) in de drankenindustrie (C11) zag de verkoop ook in 2015 stijgen (+3,2%). De groei vertraagde weliswaar, met het laagste groeipercentage sinds 2011.

In subsector 11.07 “Vervaardiging van frisdranken; productie van mineraalwater en ander gebotteld water”, de tweede meest invloedrijke subsector, daalde de omzet in 2015, de eerste daling sinds 2010. De tanende verkoop, ingezet in het tweede kwartaal van 2015, zette zich ook door tijdens de laatste twee kwartalen.

2.2.2 Productie volgens de Prodcop-indexen⁷

In België knoopte de productie van voedingsmiddelen in 2015 weer aan met de groei, de vervaardiging van dranken daarentegen nam af.

Grafiek 2-4: Productie-index (Prodcop) in de voedings- en drankenindustrie (2010=100)

Bron: AD Statistiek - Statistics Belgium, gegevens in volume, gecorrigeerd voor werkdagen

⁷ Prodcop is de maandelijkse enquête naar de industriële productie. In het kader van de samenwerking tussen de EG-landen wordt gestreefd naar een betere vergelijkbaarheid van de statistische gegevens. Het statistisch bureau van de Europese Gemeenschap heeft daarom het initiatief genomen om de gegevens inzake industriële productie in alle lidstaten te verzamelen met dezelfde productlijst, in dezelfde sectoren, enzovoort. Dit initiatief kreeg de naam 'Prodcop', wat staat voor 'PRODuits de la COMmunauté européenne'. Meer info op de website van de FOD Economie:

<http://statbel.fgov.be/nl/statistieken/gegevensinzameling/enquetes/prodcop/>

Voedingsindustrie

Volgens Eurostat is de productie (in volume) van de voedingsindustrie in de eurozone in 2015 licht toegenomen ten opzichte van 2014 (+ 0,9%), en ook ten opzichte van 2008 ligt het productiepeil duidelijk hoger (+4,1%). In het laatste trimester van 2015 is de productie met 0,5% gestegen ten opzichte van hetzelfde kwartaal in 2014 (K/K-4).

In Duitsland daalde de productie in 2015 (-0,3%) door drie opeenvolgende slechte kwartalen (-0,5% in het vierde kwartaal van 2015). De productiestijging sinds 2008 blijft hangen op 2%, het slechtste resultaat van de drie onderzochte landen.

In Frankrijk is de productie in 2015 gestegen (+0,7%), geschraagd door de resultaten in het derde kwartaal, dat een groei op jaarbasis liet optekenen van 1,5% (K/K-4). Dat is de sterkste groei sinds het vierde kwartaal van 2011.

In Nederland, met uitzondering van de productiedaling in 2012 (-2,2%), zit de bedrijvigheid in de voedingsindustrie sinds 2008 in een onafgebroken opwaartse spiraal (ook tijdens de crisis van 2009). Ze is toegenomen met 12,1%, de sterkste groei van de vier buurlanden voor die lange periode. In 2015 klokt de stijging af op 2,2%, een lichte toename ten opzichte van heel 2014. In het laatste kwartaal steeg de productie met 1,9% vergeleken met dezelfde periode een jaar eerder.

Tabel 2-2: C10 - Productie in België, in de eurozone en in de buurlanden

	C10		
	Δ2008-2015	Δ2014-2015	ΔQ4 14 - Q4 15
Duitsland	2,0%	-0,3%	-0,5%
Nederland	12,1%	2,2%	1,9%
Frankrijk	2,5%	0,7%	1,5%
Eurozone	4,1%	0,9%	0,5%
België	8,0%	3,3%	5,3%

Bron: Eurostat, gegevens in volume, gecorrigeerd voor werkdagen

In België nam de productie in 2015 toe met 3,3%, na de daling van 0,7% in 2014. Met een gemiddelde productiestijging van 8% sinds 2008 scoort België beter dan de eurozone en dan twee van zijn drie buurlanden voor de betreffende periode.

Naar het voorbeeld van de vorige jaren viel de productiepiek ook nu in het laatste kwartaal van het jaar. Zo nam de productie in het vierde kwartaal van 2015 fors toe ten opzichte van hetzelfde kwartaal in 2014 (+5,3%), de sterkste stijging sinds het derde kwartaal van 2011.

Alle subsectoren deden het beter dan in 2014, hetzij door een productieversnelling, hetzij door een afvlakking van de productieovertraging.

In de meeste subsectoren uit de voedingsindustrie knoopte de productie in 2015 weer aan met de positieve groeicijfers. Slechts twee subsectoren lieten een lager productieniveau noteren ten opzichte van 2014: subsector 10.2 "Verwerking en conservering van vis en van schaal- en weekdieren" zag de productie afnemen met 1,8% na de nog sterkere dalingen van 2013 (-7,4%) en 2014 (-12,2%). De productie in subsector 10.7 "Vervaardiging van bakkerijproducten en deegwaren" ging er voor het vierde opeenvolgende jaar op achteruit in 2015, weliswaar minder sterk dan in 2014.

Deze subsector liet trouwens een stijging van 2,2% optekenen in het laatste kwartaal (K/K-4) van het voorbije jaar, het eerste positieve resultaat sinds 2012.

Twee andere subsectoren kenden in 2015 een opmerkelijk snellere groei, sterker dan de gemiddelde groeicijfers sinds 2008. Het gaat om subsectoren 10.1 “Verwerking en conservering van vlees en vervaardiging van vleesproducten” (+8% in 2015, met een versnelling die toenam naarmate de kwartalen vorderden, om uiteindelijk in het vierde kwartaal uit te komen op een groei van 10,4% ten opzichte van dezelfde periode een jaar eerder) en 10.5 “Vervaardiging van zuivelproducten” (+6,9%).

Subsector 10.4 “Vervaardiging van plantaardige en dierlijke oliën en vetten” (+5,6%) is erin geslaagd de neerwaartse trend van de activiteit in de voorbije drie jaar om te buigen naar een positief resultaat.

Subsectoren 10.3 “Verwerking en conservering van groenten en fruit” (+4,7%), 10.6 “Vervaardiging van maalterijproducten, zetmeel en zetmeelproducten” (+6,1%) en 10.8 “Vervaardiging van andere voedingsmiddelen” (+2,8%) gingen erop vooruit in 2015.

Ook subsector 10.9 kon zijn de productie opdrijven, weliswaar in iets geringere mate dan de andere subsectoren (+1,2%), meer bepaald dankzij de activiteittoename in het laatste kwartaal.

Drankenindustrie

De drankproductie in de eurozone viel in 2015 met 0,8% terug ten opzichte van 2014. Onze economie en die van onze buurlanden vertonen op dat vlak weliswaar sterke contrasten. De productiedaling was vooral in Duitsland bijzonder uitgesproken (-7,5% door de daling in 5 van de 7 subsectoren, waaronder de productie van bier, water en frisdrank), België hield het op een daling van 2,3%. In Frankrijk (+3,7%) en Nederland (+1,3%) was er daarentegen een stijging.

Tabel 2-3: C11 - Productie in België, in de eurozone en in de buurlanden

	C11		
	Δ2008-2015	Δ2014-2015	ΔQ4 14 - Q4 15
Duitsland	-4,8%	-7,5%	-6,9%
Nederland	-3,3%	1,3%	1,9%
Frankrijk	13,6%	3,7%	-1,4%
Eurozone	-3,0%	-0,8%	-2,4%
België	8,7%	-2,3%	-2,1%

Bron: Eurostat, gegevens in volume, gecorrigeerd voor werkdagen

De tanende productie in België in 2015 (-2,3%) is toe te schrijven aan de povere prestaties van alle subsectoren. De activiteit in de subsector die het sterkst doorweegt, met name 11.05 “Vervaardiging van bier” stabiliseerde dan wel in 2015, de andere subsectoren kregen te kampen met een terugval.

Subsector 11.07 “Vervaardiging van frisdranken, productie van mineraalwater en ander gebotteld water” (-5,8% op jaarbasis, met een daling gedurende 4 opeenvolgende kwartalen) haalt de rest van de sector onderuit. Toch gaat het om de eerste daling in deze subsector sinds 2010.

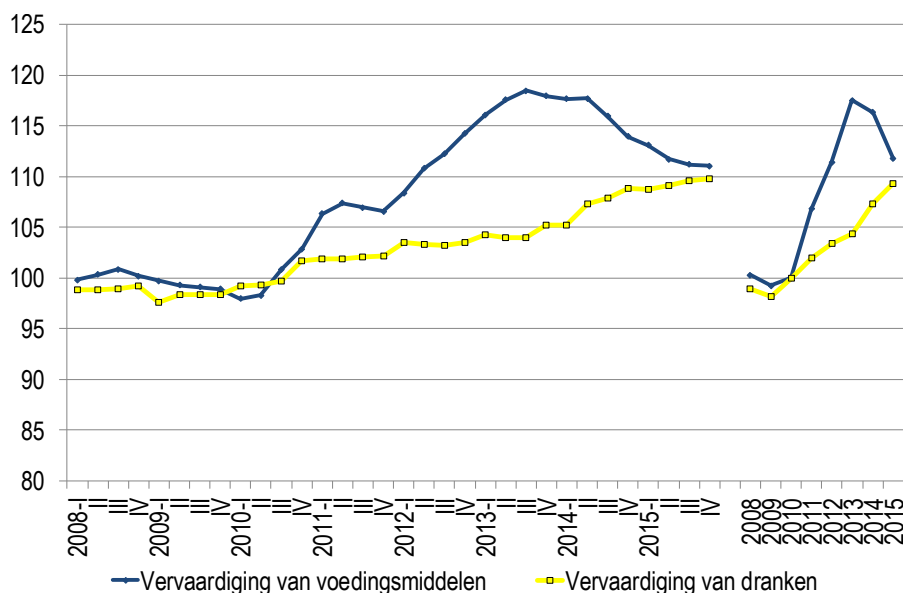
De productie in subsector 11.01 “Vervaardiging van sterk alcoholische dranken door distilleren, rectificeren en mengen” ging fors achteruit in 2015 (-10,9% op jaarbasis, ondanks een groei van 18,8% in het eerste kwartaal (K/K-4)).

De productie in subsector 11.06 “Vervaardiging van mout” (-4,8%) daalde voor het tweede jaar op rij, ondanks een goed eerste kwartaal.

2.2.3 Productieprijs

In België blijven de productieprijsen in de drankenindustrie de hoogte ingaan, terwijl de neerwaartse trend van de productieprijsen in de voedingsindustrie zich doorzet. De grondstoffenprijsen op de wereldwijde markten lijken de productieprijsen van verwerkte voedingsmiddelen omlaag te duwen. Volgens het jaarverslag van 2015 zijn de lagere prijzen vooral toe te schrijven aan een daling van de prijzen voor zuivelproducten en graan op de Europese markten (met uitzondering van harde tarwe en haver), alsook van de Europese prijs voor witte suiker.

Grafiek 2-5: Indexcijfer van de productieprijsen in de voedings- en drankenindustrie (totale markt, 2010=100)

Bron: AD Statistiek - Statistics Belgium, bruto gegevens

Voedingsindustrie

In de eurozone daalden de productieprijsen van de voedingsindustrie in 2015 met 1,4% ten opzichte van 2014. Die dalende trend was overigens in alle vier de landen merkbaar. In Frankrijk en Duitsland vielen de prijzen terug met respectievelijk 1,7% en 2,3%, in Nederland (-3,6%) en België (-3,9%) was de daling zelfs nog wat sterker uitgesproken. De daling lijkt dus sterker in de vier buurlanden dan voor de hele eurozone. Als we, met uitzondering van Frankrijk (-0,3%), het vierde kwartaal van 2015 vergelijken met hetzelfde kwartaal in 2014, dan lijkt de prijskrimp sterker in de buurlanden dan in de eurozone (-0,5%).

Tabel 2-4: C10 - Productieprijzen in België, in de eurozone en in de buurlanden (totale markt, 2010=100)

	C10		
	$\Delta 2008-2015$	$\Delta 2014-2015$	$\Delta Q4\ 14 - Q4\ 15$
Duitsland	7,6%	-2,3%	-0,8%
Nederland	9,4%	-3,6%	-1,6%
Frankrijk	-1,8%	-1,7%	-0,3%
Eurozone	6,1%	-1,4%	-0,5%
België	11,4%	-3,9%	-2,5%

Bron: Eurostat, bruto gegevens

In België werd de prijsdaling in 2015 duidelijk aangezwengeld (-3,9%) ten opzichte van 2014 (-1%). Ook in de kwartaalresultaten viel er voor de zesde opeenvolgende keer een daling te noteren (K/K-4).

Met uitzondering van subsector 10.2 "Vervaardiging en conservering van vis en van schaal- en weekdieren", waar de productieprijzen op jaarbasis met 4,4% stegen, zagen alle subsectoren hun prijzen terugvallen.

De sterkste daling was er in de subsectoren 10.4 "Vervaardiging van plantaardige en dierlijke oliën en vetten" (-11,3%, hetzij voor het tweede opeenvolgende jaar en het zesde kwartaal op rij een daling), 10.5 "Vervaardiging van zuivelproducten" (-10% ten gevolge van de lagere prijzen bij de zuivelfabrieken (-10,8%) en 10.1 "Verwerking en conservering van vlees en vervaardiging van vleesproducten" (-6,4%, een daling die zich doorzet bij zowel vlees en gevogelte als bij de vleesproducten).

De terugval is minder opvallend in subsectoren 10.9 "Vervaardiging van diervoeders" (-2,5%) en 10.6 "Vervaardiging van maalderijproducten, zetmeel en zetmeelproducten" (-1,1%).

In subsectoren 10.3 "Verwerking en conservering van groenten en fruit" (-0,4%), 10.7 "Vervaardiging van bakkerijproducten en deegwaren" (-0,2%, de eerste krimp van de productieprijzen sinds 2008) en tot slot 10.8 "Vervaardiging van andere voedingsmiddelen" (-0,2%) is de afname eerder bescheiden.

Drankenindustrie

In 2015 zijn in de eurozone de prijzen in de drankensector gestegen (met 0,8%) ten opzichte van het voorgaande jaar. Ook in Duitsland (+0,6%), Frankrijk (+1,6%) en België (+1,9%) namen de productieprijzen toe. In Nederland daarentegen daalden de prijzen voor de vervaardiging van dranken voor de tweede keer (-0,6%).

Tabel 2-5: C11 - Productieprijzen in België, in de eurozone en in de buurlanden (totale markt, 2010=100)

	C11		
	$\Delta 2008-2015$	$\Delta 2014-2015$	$\Delta Q4\ 14 - Q4\ 15$
Duitsland	8,7%	0,6%	0,2%
Nederland	12,0%	-0,6%	-0,6%
Frankrijk	13,6%	1,6%	1,6%
Eurozone	10,7%	0,8%	0,6%
België	10,5%	1,9%	0,9%

Bron: Eurostat, bruto gegevens

Ook in 2015 zette de opwaartse trend in de productieprijsen binnen de Belgische drankenindustrie zich door, de zesde opeenvolgende stijging. Vergeleken tussen 2015 en 2014 zijn de productieprijsen toegenomen in de subsectoren 11.01 "Vervaardiging van sterk alcoholische dranken door distilleren, rectificeren en mengen" (+2,9%, de vierde opeenvolgende stijging) en 11.07 "Vervaardiging van frisdranken; productie van mineraalwater en ander gebotteld water" (+2%, de zesde opeenvolgende stijging). In subsector 11.05 "Vervaardiging van bier" kwam de prijsstijging uit op 2,4% (de sterkste toename sinds 2009).

Als we het vierde semester van 2015 vergelijken met dezelfde periode in 2014 voor de hele drankensector, dan was de prijsstijging in Frankrijk sterker (+1,6%) dan in België (+0,9%) en Duitsland (+0,2%). In Nederland daalden de prijzen dan weer met 0,6%, terwijl ze voor de hele eurozone toenamen met 0,6%.

De stijging van de productieprijsen in België tijdens het vierde kwartaal van 2015 (+0,9% jaar-op-jaar (K/K-4), ofwel de laagste toename sinds het tweede kwartaal van 2013) is toe te schrijven aan de prijsverhogingen binnen subsector 11.01 "Vervaardiging van sterk alcoholische dranken door distilleren, rectificeren en mengen" (+2,1%, stabiel sinds drie kwartalen) en de stijging in de subsectoren 11.05 "Vervaardiging van bier" (+2,2%) en 11.07 "Vervaardiging van frisdranken; productie van mineraalwater en ander gebotteld water" (+1,1%).

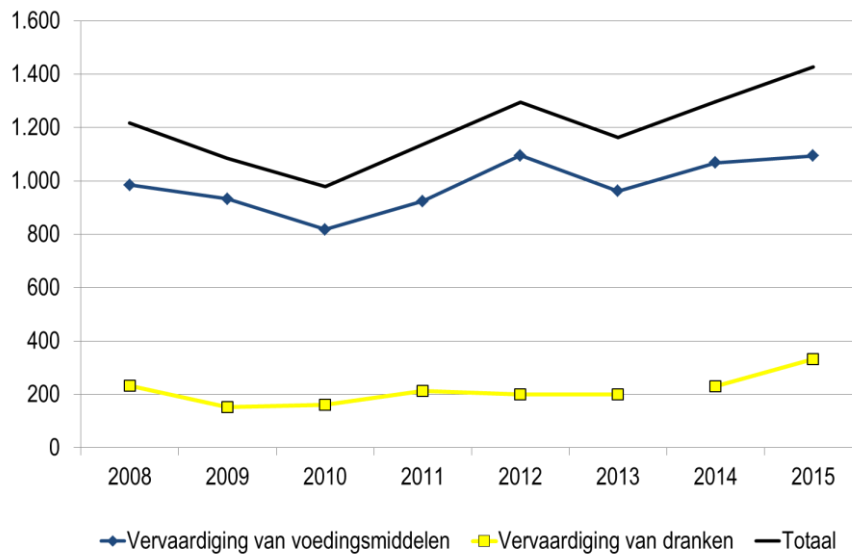
2.3 Investerings- en bezettingsgraad van de productiecapaciteit

2.3.1 Investerings- en bezettingsgraad van de btw-gegevens⁸

Uit voorlopige gegevens blijkt dat de gecumuleerde investeringen in de totale voedingsindustrie (inclusief dranken) met 10% zijn toegenomen in 2015, een lichte terugval ten opzichte van 2014 (11,6%). Terwijl de investeringen in de voedingsindustrie (C10) licht vertraagden (van 11% naar 2,5%), verhoogde het investeringspeil in de drankenindustrie stevig op (van 14,7% naar 44,5%).

---

⁸ Definitie AD Statistiek - Statistics Belgium: Investerings- en bezettingsgraad van de btw-gegevens. Investerings- en bezettingsgraad van de btw-gegevens zijn de uitgaven (exclusief btw) door de btw-plichtige voor de verwerving van goederen en diensten die een bedrijfsmiddel uitmaken. Het gaat dus om oprichtingskosten, immateriële vaste activa, terreinen en gebouwen, installaties, machines en uitrusting, meubilair en rollend materieel, vaste activa in leasing en overige vaste activa. De lonen van het personeel (dat b.v. zou worden ingezet om een gebouw op te trekken of te verbouwen) en andere sociale lasten en de aankopen van andere diensten, werk en studies (b.v. ereloon architect) behoren dus niet tot de investeringen.

Grafiek 2-6: Investerings in de voedings- en drankenindustrie (in miljoen euro)

Bron: AD Statistiek - Statistics Belgium

Tabel 2-6: Totaal investeringen⁹

(in miljoen euro's, verandering* in %)	NACE-code	Investerings							
		2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Vervaardiging van voedingsmiddelen	10	985	932	818	924	1.096	962	1.068	1.095
			-5,3%	-12,2%	12,9%	18,6%	-12,2%	11,0%	2,5%
Vervaardiging van dranken	11	232	153	160	214	200	200	230	332
			-34,0%	4,5%	33,5%	-6,7%	0,4%	14,7%	44,5%
Totaal	10-11	1.218	1.086	979	1.138	1.295	1.163	1.298	1.427
			-10,8%	-9,9%	16,3%	13,8%	-10,2%	11,6%	10,0%

*Uitgedrukt in miljoen euro en in groepercentage ten opzichte van het jaar ervoor

Bron: AD Statistiek - Statistics Belgium, voorlopige gegevens

Voedingsindustrie¹⁰

De investeringsgroei in subsector 10.1 "Verwerking en conservering van vlees en vervaardiging van vleesproducten" vertraagde in 2015 (+3%) ten opzichte van 2014 (15,4%). De investeringen voor "gevogelte" kwamen lager uit in 2015 na de forse toename in 2014 (+59,8%), terwijl de uitgaven voor "vlees" voor het tweede jaar op rij minder uitgesproken waren. De investeringen in de "Vervaardiging van vleesproducten" zijn gegroeid in 2015.

De investeringen in subsector 10.3 "Verwerking en conservering van groenten en fruit" zijn nog wat toegenomen (+37,1%) ten opzichte van het jaar ervoor (+24,9%). Het gaat om de tweede intensiefste subsector in termen van investeringsuitgaven in 2015. Vooral de investeringen in de "Verwerking en de conservering van aardappelen", waar de investeringsgraad affikte op 70,1%, verklaren dat sterke resultaat.

⁹ Het gaat om voorlopige gegevens. De op de sector toegepaste wegingen zijn gebaseerd op de bijgevoegde niet/vertrouwelijke gegevens. De subsectoren 10.2 en 10.4 zijn derhalve niet opgenomen in de analyse.

¹⁰ Om de vertrouwelijkheid van de gegevens te waarborgen, worden de NACE-waarden met '4 digits' niet vermeld.

In subsector 10.5 “Vervaardiging van zuivelproducten” bleek het investeringsklimaat iets minder gunstig dan de voorgaande jaren, daar doken de investeringen weer onder de drempel van 100 miljoen euro. Die mindere prestatie moet weliswaar gezien worden tegen het licht van de sterke toename in 2014 (+20,3%). In 2015 zag de subsector van de “Zuivelfabrieken en kaasmakerijen” de investeringen gemiddeld met 39,2% slinken.

Subsector 10.6 “Vervaardiging van maalderijproducten, zetmeel en zetmeelproducten” investeerde sterker in 2015 (32,6%) dan in 2014 (-40,4%), al bleef het investeringspeil wel onder het niveau van recordjaar 2013.

Na twee tegenvallende jaren mocht subsector 10.7 “Vervaardiging van bakkerijproducten en deegwaren” weer een investeringsgroei (+6,3%) laten optekenen. Deze subsector is de derde grootste in termen van investeringsuitgaven. Hoewel ze in 2015 toenamen ten opzichte van 2014 (+11,2%) lagen de investeringen in de “Vervaardiging van brood en van vers banketbakkerswerk” nog steeds onder het gemiddelde niveau voor de periode 2008-2015. De investeringen in de “Vervaardiging van beschuit en biscuit en van ander houdbaar banketbakkerswerk” namen trouwens af in 2015 (-5,7%).

De investeringen in subsector 10.8 “Vervaardiging van andere voedingsmiddelen” zijn lichtjes gekrompen ten opzichte van 2014 (-3,3%). In deze subsector wordt overigens het sterkst geïnvesteerd. Binnen deze subsector zijn de investeringen in de “Vervaardiging van suiker” toegenomen in 2015 (+74,1%), in de “Vervaardiging van cacao, chocolade en suikerwerk” daarentegen namen ze af (ter vergelijking, 2014 was het jaar met het hoogste investeringspeil voor de periode 2008-2015).

Na het duizelingwekkende resultaat in 2012 voor subsector 10.9 “Vervaardiging van diervoeders” (+165,5%), bleef het investeringsbedrag in deze subsector op een hoog niveau. Ook in 2015 namen de investeringen toe.

Drankenindustrie

In 2015 veerden de investeringen in subsector 11.01 “Vervaardiging van gedistilleerde dranken door distilleren, rectificeren en mengen” weer op (+9,8%), nadat er in de twee jaren daarvoor nog een terugval was.

Subsector 11.05 “Vervaardiging van bier” is doorgaans de subsector binnen sector C11 waarin het sterkst geïnvesteerd wordt. In 2015 namen de investeringsuitgaven er voor het zesde opeenvolgende jaar toe (+30,8% op jaarbasis), om de kaap van de 200 miljoen euro te ronden (233 miljoen euro in 2015).

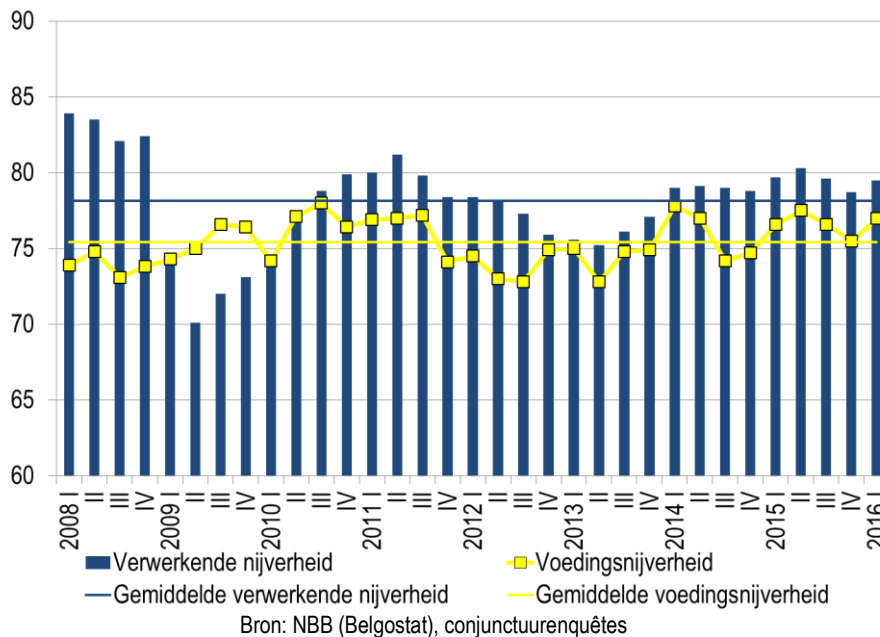
In subsector 11.07 “Vervaardiging van frisdranken; productie van mineraalwater en ander gebotteld water” werd massaal geïnvesteerd, gezien het percentage van 131,2% op jaarbasis. In termen van niveau komen de investeringsbedragen voor 2015 (81,4 miljoen euro) ver boven het jaargemiddelde sinds 2008 uit (gemiddeld 42,8 miljoen euro voor de periode 2008-2014).

2.3.2 Bezettingsgraad van de productiecapaciteit

De bezettingsgraad van de productiecapaciteit in de verwerkende nijverheid tijdens het eerste kwartaal van 2016 (enquête afgenomen in januari) blijft in de buurt van de 80% (meer bepaald 79,5%), wat beter is dan het gemiddelde voor de periode 2008 - begin 2016 (78,1%). Dat is weliswaar nog steeds minder dan de 83,9% in het eerste kwartaal van 2008, net voor het uitbreken van de crisis. In 2014 en 2015 bleef de bezettingsgraad vrij stabiel en waren er geen opvallende uitschieters: het verschil tussen

minimum- en maximumgraad bleef beperkt tot 1,6 procentpunt (terwijl dat over de periode 2008-2016 12,8% is).

Grafiek 2-7: Seizoengezuiverde bezettingsgraad van de productiecapaciteit (in %)

De bezettingsgraad in de totale voedingsindustrie (vervaardiging van voedingsmiddelen en dranken) schommelt dan weer sterker. De bezettingsgraad in het eerste kwartaal van 2016 (77%) kwam uit net onder de maximale bezettingsgraad (in het derde kwartaal van 2010) maar wel boven het percentage van het eerste kwartaal van 2008 (73,9%) en boven het gemiddelde over de periode 2008 - begin 2016 (75,4%). Voor heel 2015 kwam de bezettingsgraad trouwens uit op het hoogste peil voor de periode (76,6%).

2.4 Tewerkstelling

Tabel 2-7: Tewerkstelling in de voedings- en drankenindustrie

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	M92014	M92015
Vervaardiging van voedingsmiddelen	79.138	79.388	79.205	79.495	79.728	79.453	78.981	79.050	78.764
		0,3%	-0,2%	0,4%	0,3%	-0,3%	-0,6%		-0,4%
Vervaardiging van dranken	9.947	9.646	9.506	9.515	9.424	9.465	9.480	9.481	9.576
		-3,0%	-1,4%	0,1%	-1,0%	0,4%	0,2%		1,0%
Totaal	89.085	89.033	88.711	89.010	89.152	88.918	88.461	88.531	88.340
		-0,1%	-0,4%	0,3%	0,2%	-0,3%	-0,5%		-0,2%

*Het weergegeven percentage toont de evolutie ten opzichte van het voorgaande jaar.

Bron: Gecentraliseerde statistieken van de RSZ

In de eerste negen maanden van 2015 telden de voedingsmiddelen- en drankensector samen 88.340 rechtstreekse arbeidsplaatsen. De tewerkstellingscurve voor beide sectoren vertoont voor het tweede opeenvolgende jaar, voor de betreffende periode, een daling, meer bepaald van 0,2% ten opzichte van dezelfde periode in 2014.

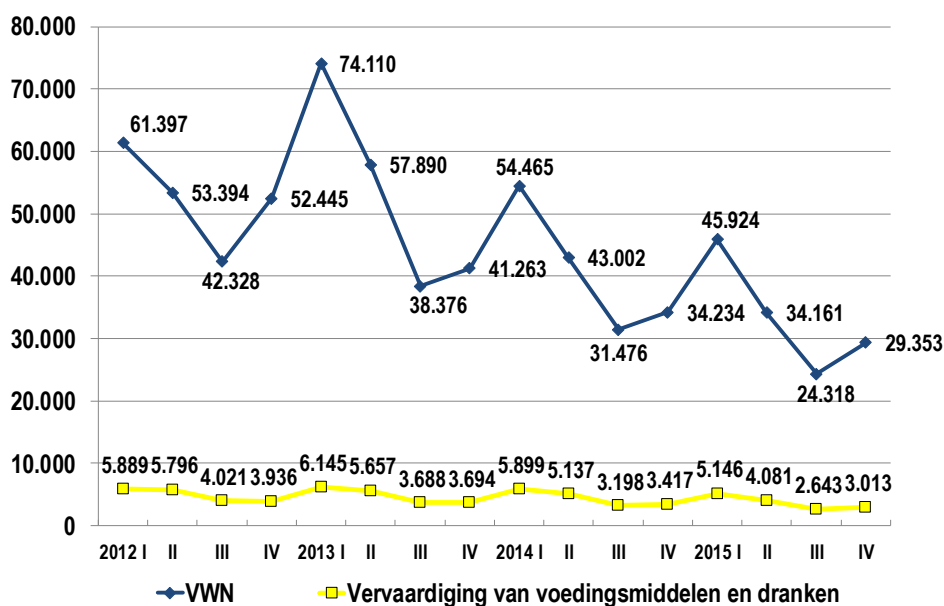
Binnen de voedingsindustrie gingen in de eerste negen maanden van 2015, vergeleken met dezelfde periode in 2014, in subsectoren 10.7 “Vervaardiging van bakkerijproducten en deegwaren” en 10.8 “Vervaardiging van andere voedingsmiddelen” de meeste directe jobs verloren. Subsectoren 10.3 “Verwerking en omzetting van groenten en fruit” en 10.4 “Vervaardiging van plantaardige en dierlijke oliën en vetten” hebben dan weer de meeste rechtstreekse banen gecreëerd in de beschouwde periode.

De tewerkstelling in de drankenindustrie kende een toename van 1,0% ten opzichte van de eerste negen maanden van 2014, met de creatie van 95 rechtstreekse arbeidsplaatsen.

In de hele voedingsmiddelen- en drankensector blijven subsectoren 10.7 “Vervaardiging van bakkerijproducten en deegwaren”, 10.8 “Vervaardiging van andere voedingsmiddelen” en 10.1 “Verwerking en conservering van vlees en vervaardiging van vleesproducten” de drie grootste werkverschaffers: ze waren in de eerste negen maanden van 2015 goed voor gemiddeld 61,7% van de arbeidsplaatsen in beide industrieën (voeding en drank).

2.5 Tijdelijke werkloosheid

Grafiek 2-8: Tijdelijke werkloosheid in de industrie en in de voeding

Bron: Rijksdienst voor Arbeidsvoorziening

In 2015 moest de verwerkende nijverheid minder zijn toevlucht nemen tot tijdelijke werkloosheid dan in 2014. Zo daalde in het vierde kwartaal van 2015 het aantal personen¹¹ in tijdelijke werkloosheid binnen de verwerkende nijverheid met 14,3% vergeleken met het jaar ervoor.

Sinds de piek in het eerste kwartaal van 2013 (74.110) blijft de tijdelijke werkloosheid in de verwerkende nijverheid dalen (-38,03% tussen het eerste kwartaal van 2013 en het eerste kwartaal van

¹¹Het gaat hier om voltijds equivalenten

2015). In het vierde kwartaal van 2015¹² waren 29.353 mensen tijdelijk werkloos, een toename ten opzichte van het kwartaal ervoor (24.318 personen, hetzij een stijging van +20,7%), en dus een minder gunstige schommeling dan in 2014. Vergeleken met dezelfde periode een jaar eerder is de situatie wel gunstiger: het aantal tijdelijk werklozen daalde met 14,3%, van 34.234 personen in het vierde kwartaal van 2014 naar 29.353 mensen.

In de voedingsindustrie (drank inbegrepen) was de tijdelijke werkloosheid op jaarbasis met 11,8% afgenomen in het vierde kwartaal van 2015, een minder sterke daling dan in de verwerkende nijverheid (14,3%).

De totale voedingsindustrie (voedingsmiddelen- en drankproductie samen) volgde globaal genomen wel de neerwaartse evolutie die we ook in de verwerkende nijverheid merkten. Het gemiddeld aantal tijdelijke werklozen in 2015 (3.721) was er lager dan tijdens dezelfde periode in 2014 (4.401). De voedingsindustrie was in 2015 echter goed voor 11,13% van het aantal tijdelijke werklozen in de verwerkende nijverheid, terwijl dat in 2014 slechts 9,8% was.

2.6 Oprichtingen en schrappingen van ondernemingen

Voedingsindustrie

Sinds de piek van 391 nieuwe bedrijven in 2011, daalde het aantal bedrijven dat er jaarlijks bijkomt in de voedingsindustrie tot in 2013, tot op het laagste niveau sinds 2008. In 2014 vond de sector dan zijn nieuwe ondernemingsadem en kwam het aantal nieuwe bedrijven in de buurt van het record van 2011, goed voor een toename van 8,3% ten opzichte van het jaar ervoor. In 2015 steeg dat aantal nog eens met 19,2% vergeleken met 2014, en over de periode 2009-2015 gezien is het aantal nieuwe bedrijven in de sector met 25,7% toegenomen. In de subsector 10.7 "Vervaardiging van bakkerijproducten en deegwaren" bleek die dynamiek het sterkst.

Het aantal bedrijven in de voedingsindustrie dat in 2015 uit het bedrijfsregister geschrapt werd, daalde met 4,2% ten opzichte van 2014. Dat aantal lijkt elk jaar wat hoger te liggen dan het aantal nieuwe bedrijven. Het verschil tussen oprichtingen en schrappingen was echter wat kleiner in 2014. In 2015 was het verschil zelfs positief en zijn er dus meer bedrijven bijgekomen dan gesloten.

Drankenindustrie

In de drankensector nam het aantal nieuwe bedrijven tot 2015 gelijkmatig toe, goed voor een toename van 300,0% tussen 2009 en 2015. Het aantal nieuwe bedrijven steeg er in 2015 met 14,3% ten opzichte van 2014.

Globaal genomen is ook het aantal schrappingen gestegen tussen 2009 en 2013 (+60,0%). In 2015 nam het aantal schrappingen toe met 17,6%, een iets minder sterke stijging dan in 2014. Over de periode 2009-2015 gezien kent het aantal geschrapte bedrijven in de drankenindustrie een grillig verloop.

---

¹²De tijdelijke werkloosheid kent een seizoensgebonden verloop. Het gebruik van tijdelijke werkloosheid stijgt in het eerste kwartaal van het jaar, terwijl het in het derde kwartaal het laagste peil bereikt. Deze indicator dient dan ook van jaar tot jaar bekeken te worden

Tussen 2008 en 2015 kwamen er in de sector meer bedrijven bij dan er ondernemingen de deuren sloten. Dat verschil werd verder uitgediept in 2014, doordat er minder bedrijven ermee ophielden en er meer nieuwe bedrijven bijkwamen.

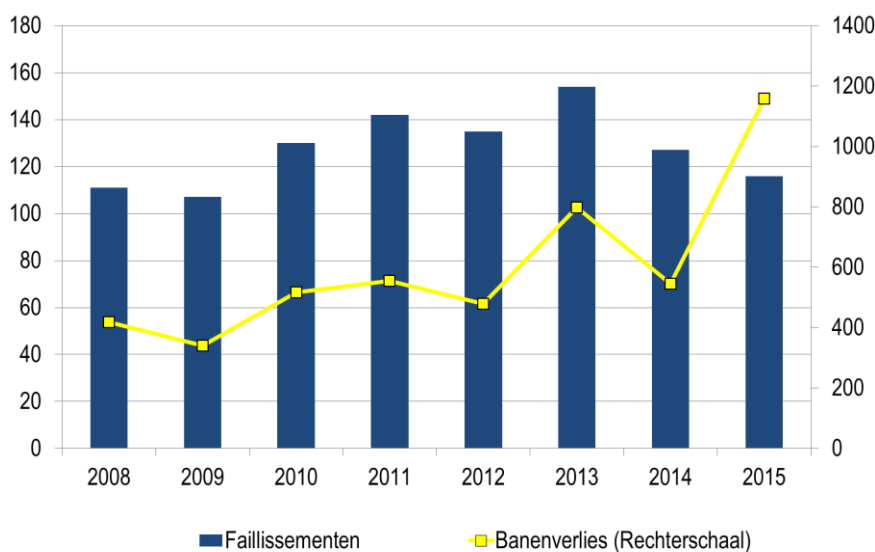
2.7 Faillissementen

Voedingsindustrie

In 2015 is, voor het tweede opeenvolgende jaar sinds de piek in 2013, het aantal faillissementen in de voedingsindustrie gedaald. Er waren nog 116 faillissementen, een terugval van 8,7% vergeleken met 2014. Hoewel hun aantal afneemt, hebben die faillissementen wel geleid tot het hoogste banenverlies¹³ sinds 2008: er gingen 1.158 jobs verloren, meer dan in het recordjaar 2013. Over de periode 2008-2015 zit het banenverlies door faillissementen in een opwaartse spiraal, met een toename van maar liefst 176,4% over de beschouwde periode (van 8 jaar).

De sectoren 10.7 “Vervaardiging van bakkerijproducten en deegwaren” en 10.1 “Verwerking en conservering van vlees en vervaardiging van vleesproducten” werden het hardst getroffen door faillissementen en door het daarmee gepaard gaande banenverlies. Deze twee sectoren zijn goed voor 82,8% van de faillissementen en 92,8% van het banenverlies binnen de voedingsindustrie.

Grafiek 2-9: Faillissementen en overeenkomstig banenverlies in de voedingsindustrie (in aantallen)

Bron: AD Statistiek - Statistics Belgium

Drankenindustrie

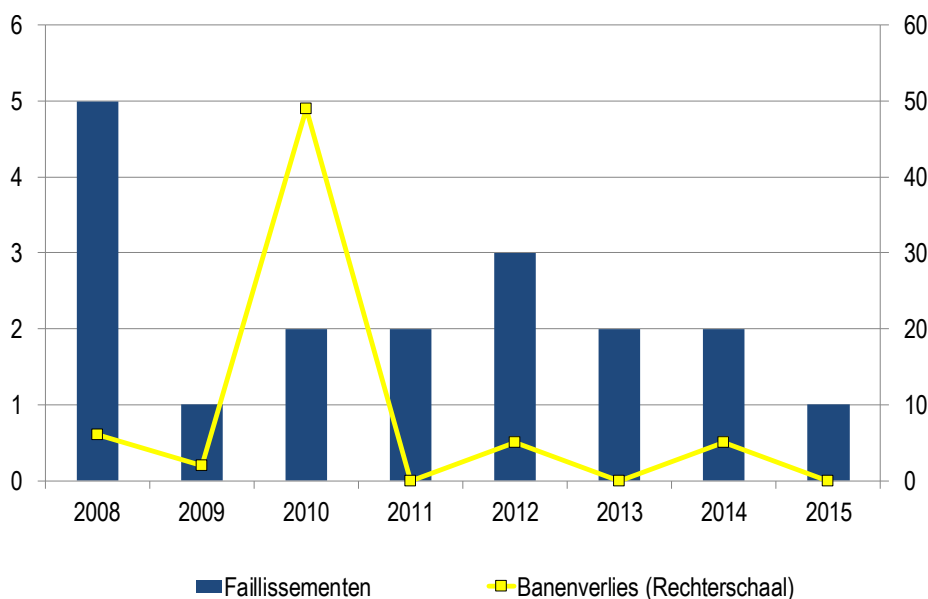
Na de vastgestelde stagnering van het aantal faillissementen sinds 2009, was er in 2015 binnen de drankenindustrie een verbetering in het aantal faillissementen, dat daalde ten opzichte van 2014. Er

¹³ Het aangegeven jobverlies is theoretisch: het is gebaseerd op het aantal tewerkgestelde personen volgens de laatste beschikbare RSZ-cijfers op het moment van het faillissement. Er wordt echter geen rekening gehouden met evoluties in individuele ondernemingen vóór (b.v. jobverlies t.g.v. een herstructurering die het faillissement voorafgaat) of ná het faillissement (b.v. overname van een deel van het personeel door een concurrent), terwijl dat wel belangrijk is voor de evolutie van de werkgelegenheid in de sector.

waren de helft minder faillissementen dan in 2014, doordat er in de drankenindustrie in 2015 maar één onderneming failliet ging, zonder effect op het banenverlies.

Grafiek 2-10: Faillissementen en overeenkomstig banenverlies in de drankenindustrie (in aantallen)

Bron: AD Statistiek - Statistics Belgium

2.8 Buitenlandse handel

In dit deel worden de cijfers van de buitenlandse handel van België voor de producten van de voedingsindustrie voorgesteld. Er werd gebruik gemaakt van de gegevens van Eurostat (communautair concept) volgens de gecombineerde nomenclatuur (CN8). Deze hebben het voordeel dat men de handelsstromen kan vergelijken met die van de buurlanden, maar ook het nadeel dat ze zowel de uitvoer als de invoer van België overschatten. De uitvoer van een andere lidstaat die via een Belgische haven verloopt (doorvoer), wordt namelijk aan België toegerekend. Gezien het belang van de haven van Antwerpen heeft dit een aanzienlijke invloed voor België.

Een korte blik op de nationale cijfers, zonder doorvoer, geeft aan dat bepaalde voedingsproducten meer worden doorgevoerd dan andere. Populaire doorvoerproducten zijn koffie, gommen en vis en in mindere mate fruit en cacao. Anderzijds worden bepaalde producten amper doorgevoerd, zoals bijvoorbeeld afvalproducten uit de voedingsindustrie, vetten, groenten, melk en vlees.

Tabel 2-8: Saldo van de handelsbalans in de voedings- en drankenindustrie (in miljoen euro)

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	M11 2014	M11 2015
Wereld	2.287,1	2.860,6	2.903,9	2.058,9	2.831,9	2.942,7	2.796,5	2.669,0	3.777,1
Extra EU 28	-3.077,8	-2.893,4	-2.439,7	-3.023,5	-2.843,2	-2.406,4	-2.724,6	-2.473,2	-2.666,3
Intra EU 28	5.364,9	5.754,0	5.343,6	5.082,4	5.675,1	5.349,1	5.521,0	5.142,2	6.443,4

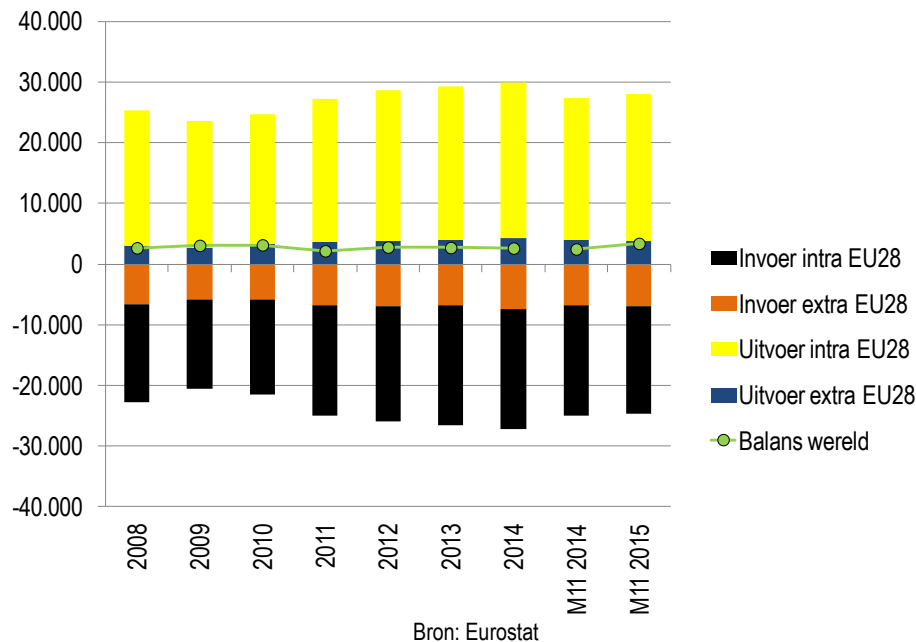
Bron: Eurostat

De Belgische voedings- en drankenindustrie vertoonde net als de voorgaande jaren ook in 2014 een positief handelssaldo (2.796,5 miljoen euro). Tijdens de eerste 11 maanden van 2015 groeide het handelssaldo bovendien sterk ten opzichte van dezelfde periode van 2014 (+41,5%) om een overschot van 3.777,1 miljoen euro te bereiken, uit een uitvoer van 30.666,3 miljoen euro en een invoer van

26.889,3 miljoen euro. Wanneer een onderscheid gemaakt wordt op basis van bestemming valt op dat het intracommunautair handelssaldo van de voedingsindustrie positief is, terwijl de extracommunautaire balans negatief is en er dus meer wordt ingevoerd dan uitgevoerd buiten de EU28.

Voedingsindustrie

Grafiek 2-11: Buitenlandse handel van België voor de voedingsindustrie¹⁴ (in miljoen euro)

De voedingssector draagt positief bij tot het totale handelssaldo van België. De uitvoer overtrof de invoer, wat een handelssaldo opleverde van 3.403,6 miljoen euro tijdens de eerste 11 maanden van 2015. Het was de buitenlandse handel met de andere lidstaten van de Europese Unie die zorgde voor dit positieve resultaat. De handel met landen buiten de EU was immers negatief. Het handelssaldo nam toe tijdens de eerste 11 maanden van 2015 in vergelijking met dezelfde periode een jaar eerder doordat de uitvoer toenam (+2,2%), terwijl de invoer lichtjes daalde (-1,2%).

De totale uitvoer van de voedingssector bedroeg 27.999,8 miljoen euro tijdens de eerste 11 maanden van 2015. De uitvoer van voedingsproducten ging voor 86,2% naar landen binnen de EU, en slechts voor 13,8% buiten de EU.

De categorieën "Vlees en eetbare slachtafvallen" en "Bereidingen van groenten, van vruchten en van andere plantendelen" zijn beiden goed voor 10,1% van de uitvoer aan voedingsproducten. Terwijl de uitvoer van de eerste categorie daalde met 2,7% tijdens de eerste 11 maanden van 2015 ten opzichte deze periode een jaar eerder, nam de uitvoer van de tweede productcategorie wel toe (+3,2%). Ook de uitvoer van onder andere "Cacao en bereidingen daarvan" (+15,4%), "Groenten, planten, wortels en knollen, voor voedingsdoeleinden" (+9,2%) en "Resten en afval van de voedselindustrie; bereid voedsel voor dieren" (+6%) steeg in deze periode.

¹⁴ De opsplitsing bevindt zich in de bijlage, tabel 3-1

De productcategorieën “Melk en zuivelproducten; vogeleieren; natuurrhoning; eetbare producten van dierlijke oorsprong, elders genoemd noch elders onder begrepen”, “Vetten en oliën (dierlijke en plantaardige) en dissociatieproducten daarvan; bewerkt spijsvet; was van dierlijke of van plantaardige oorsprong” en “Oliehoudende zaden en vruchten; allerlei zaden, zaaigoed en vruchten; planten voor industrieel en voor geneeskundig gebruik; stro en voeder” zagen hun uitvoer dalen tijdens de eerste 11 maanden van 2015 ten opzichte van de overeenstemmende periode een jaar eerder (resp. -11,9%, -4,9% en -14,2%).

De tabel hieronder geeft een overzicht van het verloop van onze uitvoer sinds 2008. Om beknopt te zijn werden enkel de belangrijkste productcategorieën weergegeven (met een bijzonder grote bijdrage aan de handelsbalans, een hoog exportcijfer of aandeel in de EU 28).

Tabel 2-9: Opsplitsing van de uitvoer per productgroep (in miljoen euro)

Product	2008	2014	M11 2014	M11 2015	Δ2008-2014	Δ M11 2014-M11 2015	Relatief gewicht 2015
Totaal voeding	25.375,9	29.878,3	27.389,4	27.999,8	17,7%	2,2%	100,0%
waarvan:							
Vlees en eetbare slachtafval	2.815,8	3.150,5	2.892,2	2.814,2	11,9%	-2,7%	10,1%
Melk en zuivelproducten; vogeleieren; natuurrhoning; eetbare producten van dierlijke oorsprong, elders genoemd noch elders onder begrepen	2.421,9	3.328,5	3.061,7	2.697,8	37,4%	-11,9%	9,6%
Producten van de meelindustrie; mout; zetmeel; inuline; tarwegluten	1.020,6	1.036,5	955,7	952,7	1,6%	-0,3%	3,4%
Bereidingen van graan, van meel, van zetmeel of van melk; gebak	2.036,7	2.835,6	2.603,1	2.636,3	39,2%	1,3%	9,4%
Bereidingen van groenten, van vruchten en van andere plantendelen	2.272,1	2.993,6	2.744,2	2.832,6	31,8%	3,2%	10,1%

Bron: Eurostat

De invoer bedroeg 24.596,3 miljoen euro tijdens de eerste 11 maanden van 2015, wat een lichte daling is van 1,2% ten opzichte van de overeenstemmende periode een jaar eerder. 71,5% van de invoer aan voedingsproducten is afkomstig uit landen binnen de EU28, en 28,5% van buiten de EU.

“Fruit; schillen van citrusvruchten en van meloenen” waren de belangrijkste ingevoerde producten met een toenemende invoer van 5,2%. “Melk en zuivelproducten; vogeleieren; natuurrhoning; eetbare producten van dierlijke oorsprong, elders genoemd noch elders onder begrepen” vormt eveneens een belangrijke categorie van invoerproducten, hoewel de invoer afnam met 11,2% tussen de eerste 11 maanden van 2015 en dezelfde periode in 2014. De invoer van “Cacao en bereidingen daarvan” steeg met 11,7% (M11 2014-M11 2015). “Koffie, thee, maté en specerijen” kende een spectaculaire stijging van de invoer van 21,7% in deze periode, maar blijft desondanks beperkt in omvang. Tussen de eerste 11 maanden van 2015 en de eerste 11 maanden van 2014 daalde de invoer van onder andere “Granen” (-4,3%), “Oliehoudende zaden en vruchten; allerlei zaden, zaaigoed en vruchten; planten voor industrieel en voor geneeskundig gebruik; stro en voeder” (-8%) en “Vetten en oliën (dierlijke en plantaardige) en dissociatieproducten daarvan; bewerkt spijsvet; was van dierlijke of van plantaardige oorsprong” (-10,6%).

Tabel 2-10: Opsplitsing van de invoer per productgroep (in miljoen euro)

Product	2008	2014	M11 2014	M11 2015	Δ2008-2014	Δ M11 2014-M11 2015	Relatief gewicht 2015
Totaal voeding	22.692,9	27.243,1	24.904,3	24.596,3	20,1%	-1,2%	100,0%
waarvan:							
Vlees en eetbare slachtafvallen	1.223,2	1.416,0	1.285,7	1.231,2	15,8%	-4,2%	5,0%
Melk en zuivelproducten; vogeleieren; natuurhoning; eetbare producten van dierlijke oorsprong, elders genoemd noch elders onder begrepen	2.464,2	3.290,1	3.017,6	2.678,8	33,5%	-11,2%	10,9%
Fruit, schillen van citrusvruchten en van meloenen	2.974,1	2.898,7	2.646,0	2.784,7	-2,5%	5,2%	11,3%
Bereidingen van graan, van meel, van zetmeel of van melk; gebak	1.172,0	1.424,1	1.302,5	1.315,7	21,5%	1,0%	5,3%
Bereidingen van groenten, van vruchten en van andere plantendelen	1.328,9	1.969,2	1.807,1	1.856,0	48,2%	2,7%	7,5%

Bron: Eurostat

In volume evolueerde de buitenlandse handel weliswaar anders: de uitvoer in volume steeg met 1,3% (t.o.v. 2,2% in waarde), terwijl de invoer in volume daalde met 4% (t.o.v. -1,2% in waarde). De grootste verschillen zijn echter merkbaar wanneer een onderscheid gemaakt wordt tussen de handel intra- en extra-EU. Wat de handel met EU-landen betreft, nam de uitvoer minder sterk toe in volume dan in waarde, terwijl de invoer minder sterk afnam. Extra-EU bleek de uitvoer gestegen in volume, hoewel deze in waarde daalde, voor de invoer gold het omgekeerde.

Tabel 2-11: Vergelijking van het verloop van de buitenlandse handel in waarde en in hoeveelheid voor de voedingssector

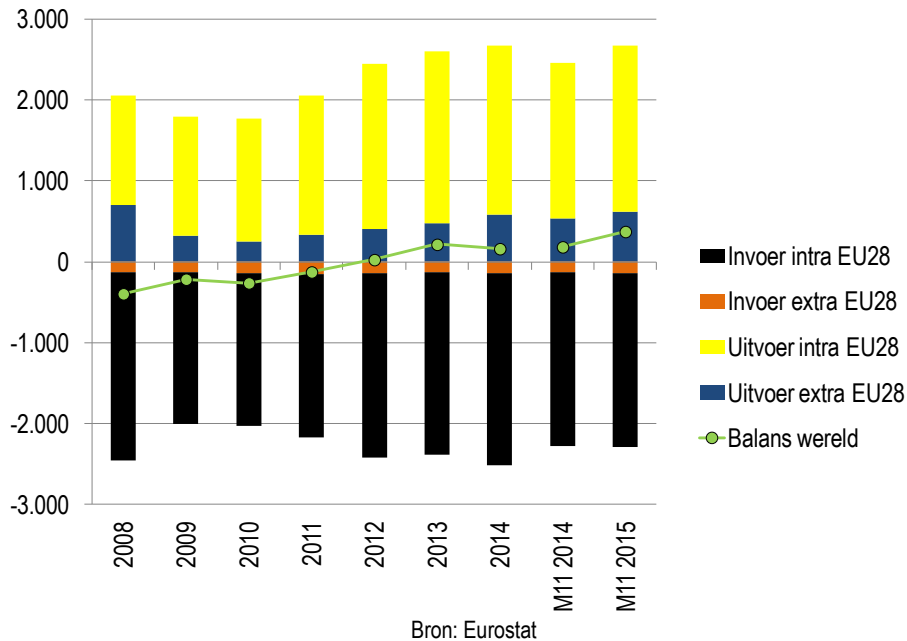
	Δ M11 2014-M11 2015 in waarde	Δ M11 2014-M11 2015 in hoeveelheid
Intra-EU		
Uitvoer	2,8%	0,9%
Invoer	-2,9%	-0,9%
Extra-EU		
Uitvoer	-1,2%	3,4%
Invoer	3,2%	-13,8%

Bron: Eurostat

Binnen de EU stegen bijgevolg de uitvoerprijzen terwijl de invoerprijzen daalden. Buiten de EU echter, kon er een stijging van de invoerprijzen vastgesteld worden, terwijl de uitvoerprijzen afnamen, wat kan verklaard worden door de daling van de euro die sterk voelbaar werd vanaf 2015. Dit prijseffect vertaalt zich in een toename van de extra-EU-handelsbalans, die desondanks negatief bleef. Ook in Frankrijk en Duitsland stegen de invoerprijzen voor handel buiten de EU terwijl de uitvoerprijzen daalden. In Nederland daarentegen was dit euro-effect niet waarneembaar.

Wat betreft de handel met landen buiten de EU, gingen de importprijzen van onder andere "Granen", "Cacao en bereidingen daarvan" en "Vlees en eetbare slachtafvallen" de hoogte in, terwijl exportprijzen van onder andere "Melk en zuivelproducten" en "Vlees en eetbare slachtafvallen" daalden.

Intra-EU stegen de invoerprijzen van o.a. "Oliehoudende zaden en vruchten", terwijl deze van "Melk en zuivel" afnamen. De exportprijzen van deze laatste categorie daalden dan weer, terwijl de uitvoerprijzen van "Groenten, planten, wortels en knollen, voor voedingsdoeleinden" en "Koffie, thee, maté en specerijen" toenamen.

Drankenindustrie**Grafiek 2-12: Buitenlandse handel van België voor de drankenindustrie¹⁵ (in miljoen euro)**

Net als de voedingssector vertoonde ook de drankensector een positief handelssaldo. Dit bedroeg 373,5 miljoen euro tijdens de eerste 11 maanden van 2015, wat meer dan een verdubbeling was ten opzichte van dezelfde periode een jaar eerder. Terwijl de invoer nagenoeg stabiel bleef (+0,7%), nam de uitvoer, zowel intra als extra EU sterk toe (resp. 6,3 en 15,7%).

De totale uitvoer van dranken groeide tijdens de eerste 11 maanden van 2015 aan tot 2.666,5 miljoen euro, wat 8,4% meer was dan tijdens deze periode in 2014. 76,8% van de uitvoer aan dranken gaat naar landen binnen de EU. Het aandeel van de niet-EU-uitvoer nam echter toe tot 23,2%, ten opzichte van 21,8% in 2014.

Het belangrijkste uitvoerproduct is "Bier van mout": de uitvoer ervan bedraagt net geen 40% van de totale drankenuitvoer. De uitvoer van bier steeg met 9% tijdens de eerste 11 maanden van 2015, ten opzichte van deze periode in 2014. Ook "Water, mineraalwater en spuitwater daaronder begrepen, met toegevoegde suiker of andere zoetstoffen, dan wel gearomatiseerd, alsmede andere alcoholvrije dranken, andere dan de vruchten- en groentesappen bedoeld bij post 2009" vormt een belangrijke uitvoercategorie, met een toenemende uitvoer van 3%.

¹⁵ De opsplitsing bevindt zich in de bijlage, tabel 3-2

Tabel 2-12: Opsplitsing van de uitvoer per productgroep (in miljoen euro)

Product	2008	2014	M11 2014	M11 2015	Δ2008-2014	Δ M11 2014-M11 2015	Relatief gewicht 2015
Totaal dranken	2.055,2	2.673,3	2.460,8	2.666,5	30,1%	8,4%	100,0%
waarvan:							
Water, natuurlijk of kunstmatig mineraalwater en spuitwater daaronder begrepen, zonder toegevoegde suiker of andere zoetstoffen, noch gearomatiseerd; ijs en sneeuw	222,5	212,5	196,5	213,6	-4,5%	8,7%	8,0%
Water, mineraalwater en spuitwater daaronder begrepen, met toegevoegde suiker of andere zoetstoffen, dan wel gearomatiseerd, alsmede andere alcoholvrije dranken, andere dan de vruchten- en groentesappen bedoeld bij post 2009	516,4	730,2	672,4	692,4	41,4%	3,0%	26,0%
Bier van mout	631,9	1.057,9	975,5	1.062,8	67,4%	9,0%	39,9%
Ethylalcohol, niet gedenatureerd, met een alcoholvolumegehalte van 80 % vol of meer; ethylalcohol en gedistilleerde dranken, gedenatureerd, ongeacht het gehalte	70,7	271,0	252,4	286,4	283,4%	13,4%	10,7%

Bron: Eurostat

De invoer bleef nagenoeg gelijk ten opzichte van 2014 tijdens de eerste 11 maanden van 2015 2.293 miljoen euro (+0,7%). Deze invoer is grotendeels afkomstig uit de EU (93,6% van de totale invoer), hoewel het aandeel van de invoer uit niet-EU-landen in 2015 steeg ten opzichte van 2014.

De invoer van dranken wordt gedomineerd door "Wijn van verse druiven, wijn waaraan alcohol is toegevoegd daaronder begrepen; druivenmost, andere dan die bedoeld bij post 2009", hoewel tijdens de eerste 11 maanden van 2015 de invoer ervan afnam (-7,7%) ten opzichte van een jaar eerder. "Water, mineraalwater en spuitwater daaronder begrepen, met toegevoegde suiker of andere zoetstoffen, dan wel gearomatiseerd, alsmede andere alcoholvrije dranken, andere dan de vruchten- en groentesappen bedoeld bij post 2009" blijkt eveneens een belangrijke invoercategorie en vertoonde een stijging van de invoer met 7,6% tijdens de eerste 11 maanden van 2015 ten opzichte van 2014.

Tabel 2-13: Opsplitsing van de invoer per productgroep (in miljoen euro)

Product	2008	2014	M11 2014	M11 2015	Δ2008-2014	Δ M11 2014-M11 2015	Relatief gewicht 2015
Totaal dranken	2.451,1	2.512,0	2.276,9	2.293,0	2,5%	0,7%	100,0%
waarvan:							
Water, mineraalwater en spuitwater daaronder begrepen, met toegevoegde suiker of andere zoetstoffen, dan wel gearomatiseerd, alsmede andere alcoholvrije dranken, andere dan de vruchten- en groentesappen bedoeld bij post 2009	416,4	626,3	575,4	619,4	50,4%	7,6%	27,0%
Wijn van verse druiven, wijn waaraan alcohol is toegevoegd daaronder begrepen; druivenmost, andere dan die bedoeld bij post 2009	1.115,1	997,1	893,2	824,7	-10,6%	-7,7%	36,0%

Bron: Eurostat

2.9 Belangrijkste vaststellingen voor de voedingsmiddelen- en drankenindustrie

De voedingsindustrie

Het **vertrouwensklimaat** in de voedingsindustrie herstelt zich onafgebroken sinds november 2014, te danken aan de gunstigere vooruitzichten op het vlak van werkgelegenheid en vraag.

De omzet in de voedingsindustrie nam licht toe in 2015 (+0,1%), na de terugval van 1,1% in 2014.

Vooraf subsector 10.3 "Verwerking en conservering van groenten en fruit" jaagde de omzet de hoogte in. Het is overigens die subsector die de sterkste verkoopstijging liet optekenen sinds 2008 (+59,3%). In subsector 10.7 "Vervaardiging van bakkerijproducten en deegwaren" daalde de verkoop niet langer. De suikerproductie daalde wel en is sinds 2011 met meer dan 40% afgenomen. In de subsector van de chocoladeproductie bleef de verkoop dan weer wel stijgen (+7,5% op jaarbasis).

De subsector van de "Verwerking en conservering van vlees" had het duidelijk lastig in 2014 en 2015. In die subsector was er in 7 opeenvolgende kwartalen, van het eerste kwartaal van 2014 tot het derde kwartaal van 2015, een daling van de omzet.

In subsector 10.5 "Vervaardiging van zuivelproducten" viel de omzet fors terug in 2015 (-17,7%), na twee jaar van vrij aanhoudende groei.

In de meeste subsectoren uit de voedingsindustrie knoopte de **productie** in 2015 weer aan met de positieve groeicijfers. Slechts twee subsectoren lieten een lager productieniveau optekenen dan in 2014: de subsector "Verwerking en conservering van vis en van schaal- en weekdieren" en de subsector "Vervaardiging van bakkerijproducten en deegwaren" gingen er in 2015 voor het vierde jaar op rij op achteruit. In de "Verwerking en conservering van vlees en de vervaardiging van vleesproducten" steeg de productie wel (+8,5% in 2015), net zoals in de subsector "Vervaardiging van zuivelproducten" (+6,9%).

In de meeste sectoren zijn de **productieprijzen** gedaald. De prijzen van oliën, melk en vlees daalden aan een ritme van meer dan 10%.

De **investeringen** namen opnieuw toe in 2015 (+2,5%), weliswaar iets minder sterk dan in 2014. Er werd duidelijk sterker geïnvesteerd in subsector 10.3 "Verwerking en conservering van groenten en fruit", wat nog maar eens bevestigt dat de aardappelsector in blakende gezondheid is. In zuivelfabrieken werd dan weer minder geïnvesteerd dan de voorgaande jaren. De investeringen in de "Vervaardiging van suiker" stegen fors in 2015 (+74,1%), maar daalden in de "Vervaardiging van cacao, chocolade en suikerwerk" (ter vergelijking, 2014 was het jaar met het hoogste investeringspeil voor de periode 2008-2015).

De gemiddelde **tewerkstelling** in de eerste negen maanden van 2015 ging er licht op achteruit ten opzichte van de eerste negen maanden van 2014, met een verlies van 286 banen. Het aantal tijdelijk werklozen lag weliswaar lager in 2015 (3.721) dan in dezelfde periode in 2014 (4.413).

In 2015 lag het aantal geschrapte bedrijven in de voedingsindustrie 4,2% lager dan in 2014, dat terwijl het aantal nieuwe bedrijven sterk toenam ten opzichte van 2014 (met 19,2%). Het aantal faillissementen in de voedingsindustrie bereikte een record in 2013, toen maar liefst 153 bedrijven ermee ophielden door een faillissement, met een verlies van 797 banen tot gevolg. In 2015 waren er slechts 116 faillissementen, een daling van 8,7% ten opzichte van 2014, maar het banenverlies bereikte wel een nieuw record (1.158 verloren arbeidsplaatsen).

Door een gestegen uitvoer (+2,2%) tijdens de eerste 11 maanden van 2015, ten opzichte van dezelfde periode een jaar eerder, en een gedaalde invoer (-1,2%), nam ook het **handelssaldo** van voedingsproducten toe. Dat droeg positief bij tot het totale handelssaldo van België.

Drankenindustrie

Subsector 11.05 "Vervaardiging van bier", de subsector die het sterkst doorweegt (47,1% in 2015) binnen de drankensector (C11), zag zijn omzet ook in 2015 de hoogte ingaan (+3,2%). De omzetgroei vertraagde weliswaar, tot het laagste groeipercentage sinds 2011.

De **productie** in deze sector stabiliseerde, en de productieprijzen namen sterk toe (+22%). In 2015 namen de **investeringsuitgaven** er voor het zesde jaar op rij toe (+30,8% op jaarbasis).

In subsector 11.07 "Vervaardiging van frisdranken; productie van mineraalwater en ander gebotteld water", de tweede meest invloedrijke subsector, daalde de omzet in 2015, de eerste daling sinds 2010. En ook de **productie** viel terug (-5,8%). De **productieprijzen** stegen er licht (+1,1%). Ondanks de wat minder gunstige resultaten werd er massaal **geïnvesteerd** in deze sector in 2015.

De gemiddelde **tewerkstelling** in de eerste negen maanden van 2015 ging erop vooruit ten opzichte van de eerste negen maanden van 2014, met een creatie van 95 jobs. Het aantal **nieuwe ondernemingen** steeg onafgebroken sinds 2009, zo kwam in 2015 de toename op jaarbasis uit op 14,3%.

In 2015 was er één enkel faillissement in de drankenindustrie, een halvering ten opzichte van 2014, en bovendien zonder banenverlies.

Tussen 2008 en 2015 kwamen er in de sector meer bedrijven bij dan er ondernemingen de deuren sloten.

De uitvoer van dranken nam sterk toe tijdens de eerste 11 maanden van 2015 ten opzichte van deze periode een jaar eerder (+8,4%), bij een vrijwel constante invoer (+0,7%) zorgde dit voor een hoger, positief handelssaldo.

Tabel 2-14: Verloop van de belangrijkste economische indicatoren in de voedings- en drankenindustrie

		C10				C11			
		2014	2015*	Laatste beschikbare trimester		2014	2015	Laatste beschikbare trimester	
Conjunctuurcurve	Gemiddelde index - Seizoengezuiverde brutoreeks	-3,20	-2,30	1,50	2015-IV	-3,20	-2,30	1,50	2015-IV
Afzetprijs	Gemiddelde index (2010=100)	116,3	111,8	111,1	2015-IV	107,3	109,3	109,8	2015-IV
	<i>Evolutie t.o.v. voorgaande jaar</i>	-1,0%	-3,9%	-2,5%		2,8%	1,9%	0,9%	
Productie	Gemiddelde index (2010=100)	104,1	107,6	114,33	2015-IV	112,4	109,8	104,9	2015-IV
	<i>Evolutie t.o.v. voorgaande jaar</i>	-0,7%	3,3%	5,3%		2,5%	-2,3%	-2,1%	
Omzet	In miljoenen euro	42.831	42.875	11.239	2015-IV	5.180	5.223	1.281	2015-IV
	<i>Evolutie t.o.v. voorgaande jaar</i>	-1,1%	0,1%	2,2%		6,0%	0,8%	1,5%	
Investerings	In miljoenen euro	1.068	1.095	335,70	2015-IV	230	332	128	2015-IV
	<i>Evolutie t.o.v. voorgaande jaar</i>	11,0%	2,5%	9,4%		14,7%	44,5%	101,0%	
Bezettingsgraad	Gemiddelde graad			77	2016-I			77	2016-I
Tewerkstelling	Arbeidsplaatsen	78.981	78.764	79.164	2015-III	9.480	9.576	9.615	2015-III
	<i>Evolutie t.o.v. voorgaande jaar</i>	-0,6%	-0,4%	-0,1%		-0,5%	-0,2%	-0,2%	
Tijdelijke werkloosheid	Personen	4.413	3.721	3.013	2015-IV				
	<i>Evolutie t.o.v. voorgaande jaar</i>	-8,0%	-15,7%	-11,8%					
Oprichtingen	Aantal bedrijven	390	465			70	80		
	<i>Evolutie t.o.v. voorgaande jaar</i>		19,2%				14,3%		
Stopzettingen	Aantal bedrijven	-477	-457			-17	-20		
	<i>Evolutie t.o.v. voorgaande jaar</i>		-4,2%				17,6%		
Faillissementen	Aantal bedrijven	127	116			2	1		
	<i>Evolutie t.o.v. voorgaande jaar</i>		-8,7%				-50,0%		
Banenverlies	Personen	545	1158			5	0		
	<i>Evolutie t.o.v. voorgaande jaar</i>		112,5%				-100,0%		
Uitvoer**	In miljoenen euro	27.389	28.000			2.461	2.667		
	<i>Evolutie t.o.v. voorgaande jaar</i>		2,2%				8,4%		
Invoer**	In miljoenen euro	24.904	24.596			2.277	2.293		
	<i>Evolutie t.o.v. voorgaande jaar</i>		-1,2%				0,7%		
Handelssaldo**	In miljoenen euro	2.485	3.404			184	374		
	<i>Evolutie t.o.v. voorgaande jaar</i>		37,0%				103,1%		

* gemiddelde van de beschikbare gegevens; ** gegevens van de buitenlandse handel volgens het geharmoniseerd systeem, voor de eerste 11 maanden van het jaar
Bronnen: Statistics Belgium, NBB (NBB.stat), RSZ, RVA, Eurostat

3 Bijlagen

Tabel 3-1: Internationale handel van voedingsproducten (in miljoen euro, tenzij anders vermeld)

	Handelsstroom	2008	2014	M11 2014	M11 2015	Δ2008 - 2014	Δ M11 2014 - M11 2015	Relatief gewicht 2015
Totaal	Handelsbalans*	2.683,0	2635,1	2.485,2	3.403,6	-47,9	918,4	100,0%
	Uitvoer	25.375,9	29.878,3	27.389,4	27.999,8	17,7%	2,2%	100,0%
	Invoer	22.692,9	27.243,1	24.904,3	24.596,3	20,1%	-1,2%	100,0%
Waarvan								
02	Handelsbalans*	1.592,6	1.734,5	1.606,5	1.583,0	141,9	-23,5	46,5%
	Uitvoer	2.815,8	3.150,5	2.892,2	2.814,2	11,9%	-2,7%	10,1%
	Invoer	1.223,2	1.416,0	1.285,7	1.231,2	15,8%	-4,2%	5,0%
03	Handelsbalans*	-488,5	-735,6	-652,9	-607,2	-247,1	45,8	-17,8%
	Uitvoer	681,1	683,3	609,2	636,8	0,3%	4,5%	2,3%
	Invoer	1.169,7	1.418,9	1.262,1	1.244,0	21,3%	-1,4%	5,1%
04	Handelsbalans*	-42,3	38,4	44,2	19,0	80,7	-25,2	0,6%
	Uitvoer	2.421,9	3.328,5	3.061,7	2.697,8	37,4%	-11,9%	9,6%
	Invoer	2.464,2	3.290,1	3.017,6	2.678,8	33,5%	-11,2%	10,9%
05	Handelsbalans*	-5,6	-45,9	-42,0	-26,0	-40,3	16,1	-0,8%
	Uitvoer	78,6	105,2	96,7	107,6	33,7%	11,3%	0,4%
	Invoer	84,2	151,0	138,7	133,5	79,3%	-3,7%	0,5%
07	Handelsbalans*	482,3	459,2	420,3	491,4	-23,1	71,2	14,4%
	Uitvoer	1.708,2	1.931,4	1.775,2	1.939,2	13,1%	9,2%	6,9%
	Invoer	1.225,9	1.472,2	1.354,9	1.447,8	20,1%	6,9%	5,9%
08	Handelsbalans*	-496,0	-536,7	-463,9	-562,1	-40,6	-98,2	-16,5%
	Uitvoer	2.478,1	2.362,1	2.182,1	2.222,6	-4,7%	1,9%	7,9%
	Invoer	2.974,1	2.898,7	2.646,0	2.784,7	-2,5%	5,2%	11,3%
09	Handelsbalans*	-94,7	-120,7	-103,5	-81,9	-26,0	21,6	-2,4%
	Uitvoer	828,7	858,4	779,4	992,4	3,6%	27,3%	3,5%
	Invoer	923,4	979,1	882,8	1.074,2	6,0%	21,7%	4,4%
10	Handelsbalans*	-1.044,9	-1.205,7	-1.098,5	-1.012,9	-160,8	85,6	-29,8%
	Uitvoer	688,7	532,4	485,8	503,7	-22,7%	3,7%	1,8%
	Invoer	1.733,6	1.738,1	1.584,3	1.516,7	0,3%	-4,3%	6,2%
11	Handelsbalans*	441,5	560,1	511,3	505,3	118,5	-6,0	14,8%
	Uitvoer	1.020,6	1.036,5	955,7	952,7	1,6%	-0,3%	3,4%
	Invoer	579,1	476,4	444,4	447,4	-17,7%	0,7%	1,8%
12	Handelsbalans*	-702,3	-1.089,7	-1.027,0	-980,1	-387,4	46,9	-28,8%
	Uitvoer	439,3	623,9	555,3	476,2	42,0%	-14,2%	1,7%
	Invoer	1.141,6	1.713,5	1.582,3	1.456,3	50,1%	-8,0%	5,9%
13	Handelsbalans*	-27,3	-39,6	-35,7	-38,4	-12,3	-2,7	-1,1%
	Uitvoer	59,9	76,4	70,7	73,0	27,6%	3,2%	0,3%
	Invoer	87,1	116,0	106,3	111,3	33,2%	4,7%	0,5%
14	Handelsbalans*	-2,0	-4,3	-3,1	-4,3	-2,3	-1,2	-0,1%
	Uitvoer	11,3	12,5	12,0	11,1	11,3%	-7,3%	0,0%
	Invoer	13,3	16,9	15,1	15,5	26,9%	2,3%	0,1%
15	Handelsbalans*	-177,4	-263,8	-248,8	-146,8	-86,4	102,0	-4,3%
	Uitvoer	1.611,6	1.433,8	1.321,3	1.256,2	-11,0%	-4,9%	4,5%
	Invoer	1.789,0	1.697,6	1.570,2	1.403,0	-5,1%	-10,6%	5,7%
16	Handelsbalans*	-31,8	-80,7	-68,6	-35,4	-48,8	33,2	-1,0%
	Uitvoer	763,9	830,8	751,2	783,2	8,8%	4,3%	2,8%
	Invoer	795,8	911,5	819,7	818,6	14,5%	-0,1%	3,3%
17	Handelsbalans*	381,7	150,7	149,9	330,4	-231,1	180,5	9,7%
	Uitvoer	1.017,5	1.022,6	948,5	940,9	0,5%	-0,8%	3,4%
	Invoer	635,8	872,0	798,6	610,6	37,1%	-23,5%	2,5%
18	Handelsbalans*	727,4	692,6	626,7	787,8	-34,8	161,1	23,1%
	Uitvoer	1.866,9	2.593,8	2.360,1	2.723,3	38,9%	15,4%	9,7%
	Invoer	1.139,6	1.901,2	1.733,4	1.935,4	66,8%	11,7%	7,9%
19	Handelsbalans*	864,7	1.411,5	1.300,6	1.320,6	546,8	20,0	38,8%
	Uitvoer	2.036,7	2.835,6	2.603,1	2.636,3	39,2%	1,3%	9,4%
	Invoer	1.172,0	1.424,1	1.302,5	1.315,7	21,5%	1,0%	5,3%
20	Handelsbalans*	943,3	1.024,4	937,1	976,6	81,1	39,5	28,7%
	Uitvoer	2.272,1	2.993,6	2.744,2	2.832,6	31,8%	3,2%	10,1%
	Invoer	1.328,9	1.969,2	1.807,1	1.856,0	48,2%	2,7%	7,5%
21	Handelsbalans*	326,9	507,1	472,9	598,2	180,2	125,4	17,6%
	Uitvoer	1.108,1	1.567,1	1.449,3	1.559,5	41,4%	7,6%	5,6%
	Invoer	781,2	1.060,0	976,4	961,3	35,7%	-1,5%	3,9%
23	Handelsbalans*	35,5	179,4	159,9	286,3	143,9	126,4	8,4%
	Uitvoer	1.466,8	1.900,0	1.735,9	1.840,5	29,5%	6,0%	6,6%
	Invoer	1.431,2	1.720,6	1.576,1	1.554,2	20,2%	-1,4%	6,3%

*Verloop van de handelsbalans in miljoen euro

Bron: Eurostat

Tabel 3-2: Internationale handel van dranken (in miljoen euro, tenzij anders vermeld)

Code	Handelsstroom	2008	2014	M11 2014	M11 2015	Δ 2008 - 2014	Δ M11 2014- M11 2015	Relatief gewicht 2015
22	Handelsbalans*	-395,9	161,3	183,9	373,5	557,2	189,6	100,0%
	Uitvoer	2.055,2	2.673,3	2.460,8	2.666,5	30,1%	8,4%	100,0%
	Invoer	2.451,1	2.512,0	2.276,9	2.293,0	2,5%	0,7%	100,0%
Waarvan								
2201	Handelsbalans*	14,1	-34,6	-31,5	-37,9	-48,7	-6,4	-10,2%
	Uitvoer	222,5	212,5	196,5	213,6	-4,5%	8,7%	8,0%
	Invoer	208,3	247,1	228,0	251,5	18,6%	10,3%	11,0%
2202	Handelsbalans	100,0	103,9	97,0	73,0	3,9	-24,0	19,6%
	Uitvoer	516,4	730,2	672,4	692,4	41,4%	3,0%	26,0%
	Invoer	416,4	626,3	575,4	619,4	50,4%	7,6%	27,0%
2203	Handelsbalans*	535,9	868,2	798,8	913,9	332,3	115,0	244,7%
	Uitvoer	631,9	1.057,9	975,5	1.062,8	67,4%	9,0%	39,9%
	Invoer	95,9	189,6	176,7	149,0	97,7%	-15,7%	6,5%
2204	Handelsbalans*	-841,5	-869,4	-778,0	-709,7	-27,9	68,3	-190,0%
	Uitvoer	273,7	127,7	115,2	115,0	-53,3%	-0,2%	4,3%
	Invoer	1.115,1	997,1	893,2	824,7	-10,6%	-7,7%	36,0%
2205	Handelsbalans*	-31,8	-43,5	-39,1	-40,7	-11,8	-1,6	-10,9%
	Uitvoer	5,6	8,2	7,5	7,3	46,1%	-2,9%	0,3%
	Invoer	37,4	51,7	46,6	48,0	38,4%	3,0%	2,1%
2206	Handelsbalans*	20,8	33,6	31,0	31,2	12,8	0,2	8,3%
	Uitvoer	28,9	43,3	40,3	39,9	49,5%	-0,9%	1,5%
	Invoer	8,2	9,7	9,3	8,7	18,9%	-5,7%	0,4%
2207	Handelsbalans*	-27,6	176,8	163,4	204,5	204,4	41,1	54,8%
	Uitvoer	70,7	271,0	252,4	286,4	283,4%	13,4%	10,7%
	Invoer	98,3	94,2	89,1	81,9	-4,1%	-8,1%	3,6%
2208	Handelsbalans*	-159,7	-68,1	-52,7	-56,4	9158,7%	-362,5%	-15,1%
	Uitvoer	302,9	218,1	196,9	244,4	-84,8	-21,2	9,2%
	Invoer	462,6	286,2	249,6	300,8	-38,1%	20,5%	13,1%
2209	Handelsbalans*	-6,2	-5,5	-5,0	-4,4	0,7	0,7	-1,2%
	Uitvoer	2,6	4,4	4,1	4,7	69,6%	15,5%	0,2%
	Invoer	8,8	10,0	9,1	9,1	12,9%	-0,4%	0,4%

*Verloop handelssaldo in miljoen euro

Bron: Eurostat